

לעומקו של מקרא

דברי עומק
בכרשת השבוע ובמועדים

וישב
ה'תשפ"ה

בכל ענייני החוברת ניתן לפנות אל: 052-7675895
גור-אריה צור מודיעין עילית
להצטרפות לתפוצת מייל: leshem895@gmail.com

לעומקו של מקרא וישב

לִישָׁב בְּשִׁלּוּהַ
רוּגְזוֹ שֶׁל יוֹסֵף

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב פִּירֵשׁ רִשׁ"י [מהמדרש רבה]: וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב. בקש יעקב לישב בשלוה, קפץ עליו רוגזו של יוסף: צדיקים מבקשים לישב בשלוה? אומר הקב"ה, לא דיין לצדיקים מה שמתקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה.

לפשוטו של רש"י, באומרו: אומר הקב"ה, מבאר בזה רש"י מה הוא רוגזו של יוסף. ויכוון בזה להשגחה מן השמיים דרך גלגולי יוסף. לא שיוסף צד בעניין ח"ו, ולא שהרוגז הוא של יוסף ח"ו, אלא יוסף כמכשיר ביד ה' לגרום ליעקב חוסר שלוה. ונקרא רוגז זה רוגזו של מקום. אלא שדבר הכתוב בדרך של לשון נקייה כלפי מעלה, לקרוא לרוגזו של מקום רוגזו של יוסף, כי על ידי יוסף בחר ה' להוריד את יעקב וכל נפשות ביתו מצרימה.

ויהיה פירושו כך: בקש יעקב לישב בשלוה, קפץ עליו רוגזו של מקום על ידי מאורעותיו של יוסף, לישב בחוסר שלוה, ובכך להורידו

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאַרְץ מִגְרֵי אָבִיו
בְּאַרְץ פְּנֵעוֹ (לז,א)

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאַרְץ מִגְרֵי אָבִיו. האוהב ישראל מאפטא כתב נוטריקון ויב"ם. שכשם שכל ענין מצות היבום להוציא הניצוצות הק' של אחיו המת אל הפועל, כן גם כאן, ראה יעקב בארץ מגורי אביו שיכול לתקן ניצוצות הק' שנתפזרו בעולם. עכ"ד.

ולעומקו של מקרא נרמזו דבריו באמרו וַיֵּשֶׁב שהוא מלשון וַיִּשְׁבֹּב, כאומרו וַיִּשְׁבֹּב מִמְנוֹ שְׂבִי. (במדבר כא, א). שרצה יעקב לקחת בשבי חזרה את כל אותן ניצוצות קדושים ששבה אליו השבאי הוא היצר הרע שבעולם, שאינו נותן לניצוצות הק' להגיע למקומן הטהור.

עוד יש לומר שהוא מלשון וַיִּשְׁאָב, שהוא כעין שאיבת הניצוצות שְׁנִשְׁבּוּ ביד הטומאה, וְהִשְׁבַּתָּם לַצַּד הַקְּדוּשָׁה. וכאמרו: וַיִּשְׁאָב מִשְׁבֵּי הַטּוֹמָאָה אֶת שְׁנִשְׁבָּא לְתוֹכָהּ מִן הַקְּדוּשָׁה.

ועל דרך הצח יאמר: וַיִּשְׁבֹּב, וַיִּשְׁבֹּב, וַיִּשְׁבֹּב, וַיִּשְׁבֹּב על מִשְׁבֹּבָתָם לְבָלֵי שׁוֹב אֶל שׁוֹבֵיהֶם.

לעומקו של מקרא וישב

בכסא הכבוד. בַּחֲבָתִי ליעקב משכתי
למצרים בחבלים ולא בשלשלאות.

ומעתה, יש להבין מה הוא ה"רוגז"
ומה היא ה"קפיצה" האמורה בעניין
"קפץ עליו רוגזו".

ויש לומר שכל עתותיו של הקב"ה
מחושבים **בחישוב הגלות והגאולה**,
ואשר על כן קורא הדורות מראש זימן
לאליעזר **קפיצת הדרך**, כדי להביא
את רבקה, וכן זימן ליעקב **אבינו**
קפיצת הדרך בצאתו לחרון, כדי לא
לאחר עת הגאולה בחזרו מפדן ארם.
וזה שאמר יעקב לעשו, **נֶאֱחָר עַד**
עֲמָתָה. עַתָּה, נוטריקון **עת הגלות ועת**
הגאולה. שנאמר לאברהם אבינו ארבע
מאות שנה מהולדת יצחק.

נֶאֱחָר הוא יוסף שנאמר בו יוסף ה' לי
בן **אָחָר**. והוא גימ' של **רד"ו שנה**.
נֶאֱחָר עִם הַכּוֹלָל רַד"ו. ואשר על כן
ארבע מאות שנה מהולדת יצחק וכן
רד"ו שנה מגלגולי יוסף למצרים, הם
שני חשבונות המכוונים לעת אחת:
לגאולת יציאת מצרים.

ואיחור זמן הגאולה, הוא **רוגזו של**
יוסף האמור בעניין. ולכן גם עתיד

מצרימה בדרך של כבוד, שם יוכל
לישב בשלוה כל ימיו.

וכפי שאמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן
במסכת שבת [פ"ט]: ראוי היה יעקב
אבינו לירד למצרים **בשלשלאות של**
ברזל אלא שזכותו גרמה לו דכתיב
{הושע יא-ד} **בְּחֶבְלֵי אָדָם אֶמְשֹׁכֶם**
בְּעֵבְתוֹת אֶהְבֶּה וְאֶהְיֶה לָהֶם כְּמִרְיָמִי עַל
עַל לְחִיקָהּ וְאֵט אֶלְיוֹ אוֹכִיל.

ופירש רש"י בגמרא שם **בשלשלאות**
של ברזל. כדרך כל הגולים שהרי ע"פ
גזרת גלות ירד לשם: **בְּחֶבְלֵי אָדָם**
בשביל חיבת האדם משכתיים למצרים
בחבלים ולא בשלשלאות: **כְּמִרְיָמִי עַל**
עַל לְחִיקָהּ כאדם הסובל ומסייע
לבהמתו להרים עולה מעל צוארה
בלוחין ובמקלות: **וְאֵט אֶלְיוֹ אוֹכִיל**
הטיתי לכם כה להכיל את עבודת
הפרך.

ולעומקו של מקרא יהיה פירושו כך:
אלא שחביב עלי יעקב ולכן משכתי
לא בשלשלאות אלא **בחבלים נעימים**.
ככתוב [תהלים טז,ו]: **חֲבָלִים נָפְלוּ לִי**
בְּנַעֲמִים. והיינו **בְּחֶבְלֵי אָדָם**. ותהיה
המלה **בְּחֶבְלֵי** כנוטריקון: **בַּחֲבָתִי**
ליעקב הנקרא **אדם**, שדמותו חקוקה

לעומקו של מקרא וישב

יושב אהלים. אבל לשאר עמו נבחר יוסף ללמד לנצח במלחמה זו. לכן נאמר קפץ עליו רוגזו של יוסף ליתן לימוד מלחמת היצר לכל באי עולם. ודווקא מתוך המיצרים של טומאת מצרים משם גאולת העם המתגבר על יצרו, ולכן נחשבת מלחמה זו "רוגזו של יוסף" על שם יוסף הצדיק.

ועל דרך הרמז נרמז תפקידו זה של יוסף על ידי הכתוב [לז,ב'] וְהוּא זָעַר, והיינו יצר הרע שנכנס באדם מנעוריו, מְשַׁנְעֵר מבטן אמו.

ועל דרך הצח והטעמים וְהוּא זָעַר מוטעם **במונח רביע** והמלה רביע בארמית מורה על רביצה. כמו [שמות כג,ד'] **כִּי-תִרְאֶה תְּמֹר שֶׁנֶּאֱרָה רִבְעֵי תַחַת מִשָּׁאוֹ וּתְרַגְּמֶנּוּ אוֹנְקְלוֹס אָרִי תִּתְּחַזֵּי תִּמְרָא דְסִנְאָה רְבִיעַ תַּחַת טוֹעֲנִיהּ.** וכן נאמר [בראשית ד,ז'] **לְפֶתַח חֲטָאת רִבְעֵי וּתְרַגְּמֶנּוּ בֵּן עוֹזִיאֵל וְעַל תְּרַעֲוֵי לְכָף [על שערי לבך] חֲטָאָה רְבִיעַ.** כן **כאן וְהוּא זָעַר מוטעם במונח רביע,** לרמז על יצר הרע שמונח בו באדם משננער מבטן אמו ורובץ לפתחו. הוא רוגזו של יוסף שמלמד להתגבר על יצרו הַמְצַר לוֹ ובכך יהיה מוכן ליציאה מן המצר ולהוציא עמו עם רב מן המיצרים בעזרת יוצר כל היצורים.

יוסף לומר לאחיו **אַל תִּרְגְּזוּ בַדְרֶךְ.** שאין לעכב עוד את הגלות אפילו כמלוא נימא, שכן הגאולה תלויה בגלות, וּמִשְׁשָׁלְמוּ יְמֵי הַגְלוֹת יִתְחַיִּלוּ יְמֵי הַגְאוּלָּה. על כן נאמר על ידי יוסף **מִהָרֹץ וְעָלוּ אֶל-אָבִי וְגו' רָדָה אֵלַי אֶל-תַּעֲמִיד. רָדָה עִם הַכּוֹלֵל רַד"ו.** שיש למהר ולהזדרז להחיש הגאולה ולא לעכבה.

ועל דרך הצח נמצא כאן לשון נופל על לשון: לשון של גזרת גלות על לשון של רוגזו של יוסף.

ועוד נמצא בלשון חז"ל "רוגז" שהוא כינוי למלחמת היצר. וכמובא במסכת ברכות [ה.]. א"ר לוי בר חמא אמר ר"ש בן לקיש לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע שנא {תהילים ד-ה} רגזו ואל תחטאו. ופירש רש"י שם: **ירגיז יצר טוב.** שיעשה מלחמה עם יצר הרע. ואשר על כן נקרא רוגזו של מקום בשם **רוגזו של יוסף,** שממנו ילמדו טכסיסי מלחמת היצר. כי מלחמה זו היא המפתח לגאולת עם ישראל ממצרים. ואין לעכב מלהילחם מלחמה זו, ולכן כשביקש יעקב לישב בשלוה, הרי שלוה זו מתאימה רק ליעקב לפי דרגתו, שכבר הכניע את יצרו מטבע ברייתו בהיותו איש תם

לעומקו של מקרא וישב

אפשר יהיה לחלץ הניצוצות הק' השבויות בו.

ועוד יש ליתן טעם מה היא השלוה האמורה בעניין.

ויש לומר שבקש לישוב בישיבה לפני שמתגלגל למצרים, כפי שעשה י"ד שנה לפני צאתו לחרון אל בית לבן הארמי. ולפעול על ידי הלימוד-תורה ישועות בעניין נצוצות הק' הנ"ל. וזו היא השלוה האמורה בעניין. שאין לך שְׁלוּ ובן חורין כמי שיושב ועוסק בתורה.

ולכן כשבקש יעקב לישוב בשלוה וכנ"ל לישוב בישיבה, כפי שעשה בישיבת שם ועבר, קפץ עליו רוגזו של מקום על ידי יוסף. כביכול לומר כפי שאמר יעקב לרועים בפדן ארם, **לא-עת האסף המקנה השקו הצאן ולכו רְעו (ויצא, כט"ז)** לא עת שלוה בישיבה, אלא יש לאסוף את הצאן ללכת לרעותו בארץ מצרים להכין את הגאולה הנרצית.

ועוד, ביקש יעקב לישוב בשלוה, בשלוה אותיות לבושה. ומובנו ישרת שני אדונים: לשון **לבוש** ולשון **בושה**. לבושת אחיו עשו שברח מן ארץ משום אחיו יעקב, זו לשון **בושה**, ולשון **לבוש** כמובא בהפטרה לפרשת

ועדיין יש ליתן טעם, לפי דברי האוהב ישראל מאפטא הנ"ל, מהי השלוה שבקש יעקב. הרי לתקן ניצוצות ק' ולשבותם מאת שוביהם, לא דבר קל הוא, ובוודאי אין בזה השלוה המְקַנָּה.

ויש לומר מה שבקש לישוב בשלוה, הוא לעשות את כל התיקונים שצריך לעשות **מכאן, מארץ חפץ, מבלי שיצטרך** להתגלגל למצרים ולהשתעבד שם רד"ו שנה, **ומכאן** לתקן ולאסוף כל הניצוצות הק' שבמצרים. ובזה ישיג יותר שלוה מאשר ישיג במצרים. שהרי לא יצטרך להיטלטל הוא וביתו לגלות המר הזה.

אלא שקפץ עליו רוגזו של יוסף. כאומר לו, **שמצרים דין שונה לה,** כי גדול שבי הניצוצות הק' במצרים. כי ככל שגדול כח הטומאה כבארץ מצרים, כן חזק ותקיף שבי הניצוצות הק' שבה. **ואפשר יהיה ללקטם רק עם ריבוי בני ישראל בקרבה.**

וכן בְּמִדְבָּר, וכלשון הזהב של אוה"ח הק', **מקום מעוזו של השבאי, הס"מ.** רק על ידי ההליכה בו ארבעים שנה,

לעומקו של מקרא וישב

מלתתא כולה חד. והצירוף **י'ה - ו'ה** הוא יחוד שמים וארץ. ולכן בקש יעקב ליחד שם **י-ה ב ו-ה**, וזה שפירש רש"י לישב **בשלו"ה**. והמלה **שלוה** תורה על יחוד **י-ה ב ו-ה**, שכן ש"ל בגימטריה קטנה 6, וכן **י-ה** בגימטריה קטנה 6. יוצא איפוא שהמלה של-וה היא יחוד **י-ה-וה**. הרי שבקש יעקב אבינו ליחד שמו יתברך בארץ.

ועל דרך הצח, קפץ עליו רוגזו של יוסף, כדי שלא יתכבד הצדיק בקלונו ובבושתו של אחיו, אף שהוא שונאו, כפי שאמר רשב"י, הלכה בידוע שעשו שונא ליעקב.

וכך היתה טענת היצר: אחיך עזב מפני **הבושה** ועליך לעזוב מפני **לבושה**. שכשם שהלבשתו ליוסף **לבוש** הכתנת פסים **לבושת אחיו**, כן תצטרך להחליף הלבוש הק' של **ארבע כנפות הארץ** בלבוש החרפה של ארץ מצרים. ולכן אחד התיקונים **במצרים** הוא שלא יִשְׁנֶוּ את **לבושם**. וכך יחזרו לארבע **כנפות ארצם, לבושתם** של המצריים **ולשלותם** של בני ישראל.

וישלה מִמָּמַס אָחִיךָ יַעֲקֹב תִּכְסֶּפֶּה **בושה**.

ועל דרך הצח, נקט הנביא בלשון **כיסוי, תְּכַסֶּף בושה**, שהבושה כיסתהו לעשו ונהיתה **לבוש של בושה**. וזה שאמר **וְנִכְרַתָּ לְעוֹלָם** שנכרתה נפשו עם **לבושה מפני הבושה**.

ואע"פ שידע יעקב על גזירת "**בארץ לא להם**", לא רצה עתה להשאיר הארץ שוממה מבלי יושב ורצה לישב **בשלוה**, בשלוה שלו, **ובשלות הארץ**.

ועל דרך הסוד, שלות הארץ היא השגחת הקב"ה, שמלווה את כל הנושאים עיניהם לישועתו, וכנגדם עיני ה' אלקיך בה מרשית שנה ועד אחרית שנה. וזה בשל-וה. כי **י-ה** היא השגחתו בעליונים וכנגדו **ו-ה** היא השגחתו פה בזה העולם. וכמובא בתהלים [עד פס' יב]: [אלהים מלְפִי מְקַדֵּם פְּעַל יְשׁוּעוֹת בְּקֶרֶב הָאָרֶץ. ראשי תיבות של מלה ראשונה ואחרונה - **וה**, והיא השגחת ה' בארץ ככתוב: פְּעַל יְשׁוּעוֹת בְּקֶרֶב הָאָרֶץ. וזה שמכוונים בכל מצוה ליחד שם י"ה בו"ה, להיות השגחה מלמעלה והשגחה

לעומקו של מקרא וישב

רחל וילדיה, הרי לו יאה לומר
ביקשתי ונעשה רצוני.

וכן בענינינו, **נִשָּׁב יַעֲקֹב, בְּקֶשׁ**
לישב בשלוה, וניתן לו. שהרי **ישב**
בשלוה י"ז שנה במצרים, כפי שרצה
ללמוד בישיבה, לראות את יוסף מלך
והנהגתו בעונה, ולראות את כל
נפשות ביתו מתעצמים בגשמיות
וברוחניות, וכו'. אמנם לא בארץ
מגורי אביו כפי שחשב בתחילה. וכפי
שמצינו בכל אורחותיו שנתמלאו
אמנם משאלותיו אך **בְּדֶרֶךְ יַבְזָמֵן**
הראויים לפניו יתברך.

ויש לומר שזו כוונת אומרם
(רש"י בשם המדרש רבה) **קפץ עליו**
רוגזו של יוסף. קפץ עליו רוגזו לא
כנגדו, ולא כנגד בקשתו לישב
בשלוה, אלא אדרבה. קפץ עליו רוגזו
של יוסף לסייע ולהוציא מחשבתו אל
הפעל, בזמן הראוי לפני ה'.

ואומרם "קפץ" יכוון בזה כעין
קפיצת הדרך האמורה בפרשת ויצא.
וכעין מלאכים יחפזון לעשות רצונו
ולהוציא מחשבתו אל הפועל.

ונקרא "רוגזו", שלא מחשבותי
מחשבותיכם, ולא בדרך קלה ונוחה

או כלך לדרך זו, שקפץ עליו רוגזו
של יוסף. לא כנגדו, ולא כנגד בקשתו
לישב בשלוה, אלא אדרבה. קפץ עליו
רוגזו של יוסף לסייע ולהוציא
מחשבתו של יעקב אל הפעל, לישב
בשלוה, כזקן ויושב בישיבה, אך לא
עתה ולא כאן, אלא במצרים כפי
שאכן עלה בידו בארץ גושן **במשך**
י"ז שנה.

ולכן יהיה כך הסבר הדברים:
יעקב אבינו, בחיר האבות, אשר
דמותו חקוקה בכסא הכבוד והוא רגל
רביעי במרכבה, **לְמוֹד הוּא**
שִׁמְחָשְׁבֹתוֹ הַטְהוּרָה יוֹצֵאת תְּמִיד אֶל
הַפְּעַל.

תְּמִיד, אך לא תְּמִיד מְיָד. וכמו שמצינו
שמכר לו עשו את בכורתו וקבל
מיצחק את ברכתו, ובקש להתפלל
בהר המוריה וקפצה לו הדרך, ויכול
היה ללבן, ונשא את רחל וילדה לו את
יוסף ובנימין, והצליח לעשות לביתו
את כל הכבוד הזה מצאנו של לבן,
ויכול היה לשרו של עשו ולעשו
עצמו, אלא שהכל בא בזמנו ובדרך
שהיה ראוי מלפני הקב"ה.

ולאו דוקא בדרך ובזמן שבקש יעקב.
ואף על פי שלא תמיד נעשה רצונו
הטהור מיד, אלא לעתים בעכבה כמו

לעומקו של מקרא וישב

הדבר בעצם הכתוב **וַיָּשָׁב יַעֲקֹב**.
בדרך של סרסהו ודרשהו ואל תקרי.
אל תקרי **וַיָּשָׁב יַעֲקֹב** אלא ויבקש
יעקב. ואל תקרי **שְׁלוֹה**, אלא **שְׁלוֹה**.
שְׁלוֹה כביכול את האות ק מיעקב
והניחה במלה **וישב**, ונעשה מזה
ויבקש. ונתרו מיעקב אותיות **בעי**,
שפירושו גם **ויבקש** בלשון ארמי.
שלצד היותו יושב אהלים, היתה
הווייתו של יעקב **תפילה ובקשה**. וכפי
שאמר ליוסף **[בראשית מח, כב']**
"בְּחַרְבֵי וּבְקִשְׁתַּי", ותרגם אונקלוס:
בְּצִלוֹתַי וּבְבָעוֹתַי. בתפילתי ובקשתי.

ועל דרך הרמז והצח, הן אותיות
נוטריקון:

בְּזָכְרוּ קָדָם שְׁנוֹתָיו

יְשִׁיבַת עֶבֶר קוּלוּ בְּקַע

לְהַמְשִׁיךְ יְשִׁיבָה וְשִׁנְעַתְפִּילָה

בְּיִתְרַ שְׁנוֹתָיו לְקִדּוּשׁ יְיָ יְחִיד הַשְּׁכִינָה

קִנְיָה פֶּלֶל צַדִּיק

עֲתָה לְקִדְשׁ יָמָיו וְשְׁנוֹתָיו

רַבֵּץ וְלִמְדָם גַּם זֵיו אֵיקוּנָיו

שְׁלָחוּ לְיוֹסֵף וְהוֹעֵם סֶבֶר פָּנָיו

אלא בדרך של עכבה ומלחמות
וְהַקְּנֹת מִמְּלָכּוֹת, ולעתים בדרך של
"גזירה היא מלפני", שהכל בא בזמנו
ובדרך שהיה ראוי **מלפני הקב"ה**.

ובשימת לב יש לומר כי זו היא
מידתו של יעקב אבינו, להמתין
ולצפות מתי יתקיים **בידו דבר ה'**.
וכעין שאמר כפירוש רש"י תרי"ג
מצוות שמרתי, וכעין ואביו שמר את
הדבר, וכדפירש"י ממתין ומצפה מתי
יתקיים הדבר.

ועל דרך הרמז יש לומר כי נרמז
ענין זה בשמו, **יעקב**, שמחשבת ה'
תבוא אצלו לעתים **מיד**, כעין **יקב**
הדין את ההר. ולעתים **בעכבה** כעין
עקב בצד אגודל.

ולכן שמו **יעקב** מעיד עליו שהוא
בלשון עתיד, **שממתין ומצפה** מתי
יהיה **העקב למישור**, ויקרא **יעקב**
בשם **ישראל**. וכעין שאמרו במסכת
ברכות (ז:): **שְׁמָא גְרִיב**. פירוש: שמו
של אדם גורם לו את כל גלגולי
ומאורעות חייו.

ועל דרך הצח, נראה ליתן טעם
היכן רמוז ענין בקשתו של יעקב לישב
בשלוה. **ושמא יש לומר**, שחבוי

לעומקו של מקרא וישב

בן-שבע-עשרה-גימטריה טו"ב, שחי חיים טובים שלא חסר בעולמו כלום, שכל דאגתו של אביו עליו, כי בן זקונים הוא לו, שנה ואז החל להוציא דבת האחים וחזר ושנה עוד ועוד.

ועל דרך הסוד שבע עשרה הוא גימטריה של השם הק' אהו"ה, שהוא אור הגנוז לצדיקים ומשפיע ברחמים מרובים יותר מהשם אהיה, כפי שמובא בספר שרשי השמות להרמ"ז. והקב"ה היה עוזרו בשם הק' הזה.

רעה את-אחיו בצאן

ובו יבוארו מספר פירושים לאומרו

רעה

- א. מלשון רועה צאן
- ב. מלשון תוכחה לטובה
- ג. מלשון רעה שראה בהם
- ד. מלשון מעשה נעזרות
- ה. מלשון להתנער מן הדבר
- ו. מלשון להתעורר על הדבר
- ז. מלשון הנהגת העם
- ח. מלשון ראייה, כשבעת הרועים שהיו רואים מראות אלקים.

ויתבארו כל אחד במקומו:

אלה | תלדות יעקב יוסף בן-שבע-עשרה שנה הלה רעה את-אחיו בצאן והוא נער את-בני בלקה ואת-בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את-דבתם רעה אל-אביהם (לז, ב')

ליכא מילתא דלא רמיזא באורייתא.

אלה | תלדות יעקב יוסף.

אלה תלדות. כביכול פסל את הראשונים. שכל גילגוליו עד עתה לא היו שוים בעיניו כנגד ישיבתו עתה בארצו, בשלוח.

יעקב בטעם רביע, שהוא בארמית לשון רובץ על מקומו. שרצה לישב בשלוח.

יוסף. יוסף בטעם גרשיים, שגירש את שלוותו של יעקב. כמו שאמרו קפץ עליו רוגזו של יוסף.

יעקב יוסף. כמדרש וכפירוש רש"י, מה שארע לזה ארע גם לזה. ולכן יעקב בטעם רביעי ויוסף בטעם גרשיים, לומר לך, כשם שנגרש יעקב מעשו, כן נגרש יוסף מאחיו. כי כן חשבו אחיו, משנולד יוסף שמא יפסול אביהם אותם, ולא יחשיבם לשאר אחיו כאת יוסף, ויוסף יהיה רביעי לאבות, ולכן וישנאו אותו.

לעומקו של מקרא וישב

שהיה צעיר לימים ולא השכיל עדיין מה הדרך הנכונה להוכיח לזולתו. וקצת סיוע לכך נמצא בתרגום יונתן: יוסף בר שבסרי שנין הנה במיפקיה מן בית מדרש, בצאתו מבית המדרש. ויציאתו מבית המדרש כשהוא צעיר לימים גרמה לו שלא השכיל להוכיחם כראוי.

ועוד יש לשאול, מי הם אחיו שבהם דבר הכתוב, שהיה מוכיחם. **האם בני לאה בלבד** או שמא היה מוכיח גם את בני בלהה וזלפה אתם היה בקירבה.

לפירוש רש"י היה מוכיח רק את בני לאה: אבל את בני בלהה ובני זלפה היה מקרב. וכן דבריו: **את בני בלהה**. כלומר, ורגיל אצל בני בלהה, לפי שהיו אחיו מבזין אותן, והוא מקרבן. **את דבתם רעה**. כל רעה שהיה רואה באחיו **בני לאה**, היה מגיד לאביו, שהיו אוכלין אבר מן החי, ומזלזלין בבני השפחות לקרותן עבדים, וחשודים על העריות.

ולפירוש אה"ח הק' היה יוסף מוכיח גם את בני בלהה ובני זלפה, אע"פ שהיה בקירבה אתם. וכן דבריו: וטעם שמצינו השבטים שהיו יחד בעצה אחת במכירת יוסף ובכללם היו גם בני

הנה רעה את-אחיו בצאן. לפשוטו של מקרא **את-אחיו** כוונתו **עם אחיו**. וכן תרגם **אונקלוס**: הנה רעי עם אחוהי.

ואוה"ח הק' פירש פשוטו בדרך אחרת, **ככתבו. שרעה את אחיו** בענין הצאן. כלומר היה רעה את-אחיו ומוכיחם על ענין הצאן. וכן כתב: אכן כוונת הכתוב הוא על זה הדרך **היה רעה את אחיו בענין הצאן** פי' בדרך אכילת צאן.

ולפי דבריו יש לשאול למה יקרא שהיה רעה את-אחיו, שהרי רעה דאגתו על צאנו להיטיב עם הצאן. ואולי שנתכוון אוה"ח הק' לומר כי הוכיח את אחיו מדאגתו להיטיב עם, כגון למנוע מהם להכשל באכילת אבר מן החי כפי שיתבאר. ולכן נקט הכתוב לשון רעיה. **שדואג לאחיו כפי שרועה דואג לצאנו**. ואמנם כך יאה לצדיק כיוסף לחשוב. אך יש לשאול מדוע דבריו לא נתקבלו כן על ידי אחיו ותחת להודות לו, שנאוהו.

ולעומקו של מקרא יש לומר שלכן פרסם הכתוב שנותיו: **יוסף בן-שבע-עשרה שנה הנה רעה את-אחיו**,

לעומקו של מקרא וישב

ישמא יש לומר שגם לכך נתכוון יוסף באומרו לאחיו בפרשת מקץ, [מד,ד]:
 הֵם יֵצְאוּ אֶת-הָעֵיךְ לֹא הִרְחִיקוּ וַיִּוֹסֶף
 אֶמֶל לְאֶשֶׁר עַל-בֵּיתוֹ קוֹם רִדְף אַחֲרַי
 הָאֲנָשִׁים וְהַשְׂגָּתָם וְאֶמְרַתְךָ אֲלֵהֶם לְמַעַן
 שְׁלַמְתֶּם רַעְיָה תַחַת טוֹבָה.

אמנם התכוון בהיותו מכלכלם, להוכיחם לכאורה על לקיחת הגביע, והנכון הוא שרצה לרמוז להם שמכרוהו למרות שרצה להיטיב עצמם בתוכחותיו. ובזה כוון דבריו גם לבני לאה, ובייותר לבני בלהה וזלפה כאמרו: מדוע השתתפתם במכירתי לעבד תחת אשר הוכחתים לבני לאה שקראוכם בני השפחות.

ולעומקו של מקרא, ועל דרך הצח ולשון נופל על לשון יש לומר על הפסוק: הֲלֵה רַעְיָה אֶת-אָחִיו בְּצֹאן שהיה רואה בהם רַעְיָה ודופי בענין הצאן, כי סבר שהם אוכלים אבר מן החי, וְהוּא נֹעַר שהיה מְתַנַּעַר מאחיו בני לאה, אבל אֶת-בְּנֵי בְלָהָה וְאֶת-בְּנֵי זְלָפָה, אֲתָם הִיָּה מְקַרֵּב ומתרועע [לפירוש רש"י כנ"ל], והיה מוציא דיבת בני לאה לרעה שקראום לבני בלהה ובני זלפה בני השפחות, ולכן דייק הפסוק בעניינו וקראם נְשֵׂי אֲבִיו, שלא היו שפחות אלא שוחררו והן

השפחות. אולי שגם בהם דבר פרט איסור אבר מן החי.

אך בהמשך דבריו אפשר שמסתייג: או אפשר שנשאו פנים לששה בני הגבירה והסכימו לעצתם במכירתו הגם שהיה לבם שלם עמו.

ולכאורה קשה לפירושו, מדוע יסכימו בני בלהה ובני זלפה למכירתו של יוסף לעבד, וישלמו לו רעה תחת טובה שנהג עמם בטובה, שלא נתן לקרוא להם בני השפחות.

ולהטעים את דבריו יש לומר שנהגו כן להיות שותפים למכירתו, שהרי גם אותם הוכיח יוסף בעניין אבר מן החי והוציא גם את דבתם אל אביהם בעניין זה. ולכן היו בעצה אחת עם בני לאה למכרו, למרות שביזו אותם להיקרא בני השפחות. ללמדך עד כמה קשה לשון הרע שאינו מבדיל בין טובה לרעה.

וכן תרגם יונתן בן עוזיאל, שהיה יוסף מוכיח גם לבני בלהה וזלפה על אבר מן החי, כפירושו של אוה"ח הק': והוא טלה מִתְרַבֵּי עִם בְּנֵי בְלָהָה וְעִם בְּנֵי זְלָפָה נְשֵׂי דְאָבִיו וְאֵימִיתֵי יוֹסֵף יָת טִיבִיהוֹן בִּישׁ דְּתַמְנִין דְּאָכְלִין בְּשַׂרָא דְתַלִּישׁ מִן חֵינָא חֵינָא.

לעומקו של מקרא וישב

היה למשל בפי דוד המלך: [תהלים פ,ב'] **רעה ישׂרָאֵל הָאֲזִינָה נִהְגַּ פְּצֹאן יוֹסֵף יֵשֵׁב הַכְּרוּבִים הוֹפִיעָה וּכְאוּמְרוּ: אַבְיָנוּ רַעְיָה יִשְׂרָאֵל, כְּשֵׁם שִׁשְׁלַחַת אַת יוֹסֵף לְהַנְהִיגְנוּ וּלְכַלְכְּלָנוּ, כֵּן הָאֲזִינָה לְתַפְּלוּתֵינוּ וְהוֹפִיעָה לְהִיּוֹת רוֹעֵנוּ הַדּוּאָג לְכָל מַחְסוּרֵינוּ בְּגִילוּי שְׁכִינַתְךָ עֲלֵינוּ מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרוּבִים בְּבִנְיַן בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ עִם שִׁבְעַת הַרוּעִים רוֹעֵי יִשְׂרָאֵל הַרוֹאִים בְּנִבּוֹאָתָם מֵרְאוּת אֱלֹקִים חַיִּים בְּב"א.**

וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-דִּבְרֵיכֶם רַעְיָה אֶל-אַבְיָהֶם (לז,ב').

מפרש רש"י (ע"פ המדרש רבה) את דבתם רעה. כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה, היה מגיד לאביו. והם שלשה:

שהיו אוכלין אבר מן החי, ומזלזלין בבני השפחות לקרותן עבדים, וחשודים על העריות.

ישואל השפתי חכמים: וקשה דהיאך יתכן לומר שבני יעקב יהיו חשודין על זאת, ואי חס ושלום אמת הוא למה נענש יוסף על זה.

נשיו לכל דבר, ליתן תוקף להתנערותו מבני לאה.

ובאומרו וְהוּא נִעַר אֶת-בְּנֵי בְלֵהָה וְאֶת-בְּנֵי זְלֵפָה נְשֵׂי אֲבִיו יְכוּן בְּזֵה שִׁגְמֵי לְגַבֵּי בְּנֵי בְלֵהָה וּבְנֵי זְלֵפָה הַתְּנַהֵג כְּנֹעַר שְׂאִינוּ מְכַלְכַּל אֶת דְּבָרָיו כְּרְאוּי. שְׂמַצַּד הַיּוֹתָם בְּנֵי נְשֵׂי אֲבִיו נִיעוּר כְּנֹעַר שְׂכוּחוֹ בְּמַתְנִיו לְשִׁמּוֹר עַל כְּבוֹדָם, וּמַצַּד אֲבֵר מִן הַחַי הַתְּנִיעַר גַּם מֵהֶם כְּנֹעַר לֹא יִבִּין, לְהוֹצִיא דְבַתָּם רַעְיָה אֶל אֲבִיהֶם. וְלִכֵּן גַּמְלוּהוּ רַעְיָה תַּחַת טוֹבָה לְהַשְׁתַּתֵּף בְּמַכִּירְתּוֹ, בְּרְאוּתָם כִּי רַעְיָה וְטוֹבָה מִשְׁתַּמְשִׁים גַּם אֲצִלוּ בְּעַרְבוּבִיָּה.

ועל דרך הרמז לעומקו של מקרא ירמוז הפסוק הָיָה רַעְיָה אֶת-אֶתְיוֹ בְּצֹאן עַל לְעַתִּיד לְבוֹא, שִׁיְהִיָּה יוֹסֵף מִמְשִׁיךְ אֶת שְׁלִיחוֹת אִמּוֹ רַחֵל שְׂנֹאֵמֵר בַּה [תחילת ויצא] וְרָחֵל | בְּאֵה עִם-הַצֹּאן אֲשֶׁר לְאֲבִיָּה פִי רַעְיָה הוּא. וּמֵאֵי פִי רַעְיָה הוּא, כִּי זֶה שְׁלִיחוֹתָה לְעַתִּיד לְבוֹא לְצַאֵת לְקִרְאָת הַגְּלוּיּוֹת שֶׁל צֹאן קְדוּשִׁים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. כֵּן רָאָה יוֹסֵף שְׁלִיחוֹתוֹ לְהִיּוֹת רַעְיָה אֶת-אֶתְיוֹ בְּצֹאן, אֶל תְּקִרֵי בְּצֹאן בְּאוֹת ב', אֵלָּא בְּצֹאן בְּאוֹת כ', כְּצֹאן שְׁעִתִּידָה רַחֵל אִמּוֹ לְרַעוּת לְעַתִּיד לְבוֹא. וְאִשֶּׁר עַל כֵּאֵן

לעומקו של מקרא וישב

בעסקי משא ומתן (קידושין ע').
ויוסף סבר שזה אביזרייהו דגילוי
ערייות.

ג. לגבי זלזולם בנשי יעקב שהיו
כביכול מזלזלין בבני השפחות לקרותן
עבדים.
עד כאן סיכום דברי השפתי חכמים.

ועל דרך הצח, נאמר לעומקו של
מקרא, ששלשת טענותיו לאחים
מרומזות בפסוק: וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-דִּבְרֵתָם
רָעָה אֶל-אֲבִיהֶם. שכן רעה הן אותיות
ר'ע'ה', ובמילואותן: אותיות רי"ש
עי"ן ה"א.

א. רי"ש שבמלה רע"ה הן ר"ת ראה
יוסף שחיטה. והוא כנגד טענת אבר
מן החי.

ב. עי"ן שבמלה רע"ה, כנגד ערייות,
והעי"ן במלה רעה תהיה כנגד מה
שהעין חומדת והיינו ערייות.

ג. ה"א שבמלה רע"ה היא כנגד
הונאה ובמילואותה (ה"א) היא
נוטריקון: הונאת אחים. שזלזלו
וציערו באחיהם בני בלהה וזלפה,
לקראם בני השפחות, שכביכול
עבדים הם. ויוסף סבר מה שהפסוק
קראן כך [שפחת רחל, שפחת לאה]

ומתריך דודאי לא היו חשודין על זה,
אלא שיוסף היה טועה בדבר, לכך
נענש שהיה לו לעיין בדבר על מה
שחשדן. או שהיתה ביניהם, בין יוסף
ואחיו, לא רק טעות, אלא מחלוקת
בהלכה לגבי ג' דברים אלו, ולכן
שנאוהו, שמתרברב עליהם לפסוק
כנגדם, והרי יחיד ורבים הלכה
כרבים. ויבואר לקמן.

ואלו הן פרטי מחלוקתם:

א. לגבי אבר מן החי: אחיו שחטו
בהמה, ובעודה מפרכסת חתכו ממנה
אבר וצלוהו ואכלוהו, ולפי דעתם
המפרכסת נקראת שחוטה ומותרת
מיד באכילה. ולפי דעתו של יוסף,
המפרכסת אינה נקראת שחוטה והיא
אסורה עדין באכילה עד שיפסיקו
פירכוסיה, ובינתיים האוכלה כאוכל
אבר מן החי.

וכן בכך פקועה ראה יוסף שחיטת
הפרה, ובבטנה עגל שלם ואכלוהו ללא
שחיטה ששחיטת האם פוטרתו
לשחיטת העובר, (אף שגדל העגל
ונהיה לפר), ויוסף סבר שמשום
מראית העין נקרא אבר מן החי.

ב. לגבי שחשדם יוסף על הערייות
שראה אותם בשוק קונים מאשה,
והם סבורים שמותר להשתמש באשה

לעומקו של מקרא וישב

ויבא יוסף הוא משיח בן יוסף אָת-
דְּבַתָּם את תשובתם, רְעָה בדרך של
מלחמות משיח בן יוסף, אָל-
אָבִיהֶם עד שישובו אל אביהם
שבשמים ויבא משיח בן דוד ויבנה
הבית השלישי בב"א.

יחיד ורבים הלכה כרבים

על דרך הסוד, ראשי התיבות של
כלל הלכתי זה יחיד ורבים הלכה
כרבים הוא יוה"ך הוא המלאך
הממונה על הדרכים.
ויש לשאול: מכיון שיוסף לא נהג
ע"פ הכלל של יחיד ורבים הלכה
כרבים, שכן לא קבל דעת אחיו,
לכאורה, לא נעזר באותו מלאך
הממונה על הדרכים, וכיצד שלחו אביו
לדרך מסוכנת.

ויש לומר על דרך הצח, יעקב שלחו
בברכת כי מלאכיו יצוה לך, שסופי
תיבותיו נותנים את אותו שם של
המלאך יוה"ך, הממונה על הדרכים.
והוא שנשלח על ידי הקב"ה להצילו
בדרך ולהביאו מצרימה.

לגודל חיבתן שהיו שפחות ושוחררו.
והם שבטי י-ה לכל דבר שבקדושה.

ומובא ברש"י שבשלשתן לקה:
על אבר מן החי, וישחטו שער עזים
במכירתו, (ולא אכלוהו)
על זלזול ב"בני השפחות", לעבד
נמכר יוסף,
על חשד העריות. ותשא אשת אדוניו
וגו'.

ויש לשאול, מדוע אם כן לקה, הרי
חלקו בהלכה, ואין כאן הוצאת דבה.
ויש לומר, שעל ידי שלקה בכולן,
הראו לו מן השמים שהלכה כמותם, כי
יחיד ורבים הלכה כרבים.

ועל דרך הרמז, יש לומר שג'
דברים הללו, אבר מן החי, גילוי
עריות, הונאת וצער האחים, הרמוזים
במלה רע"ה כנ"ל, הם כנגד ג'
עבירות חמורות, עבודה זרה, גילוי
עריות ושפיכות דמים. ע"ז כנגד אבר
מן החי שזו היתה עבודת אלילים.
השתמשות באשה כנגד ג"ע. ובני
השפחות כנגד ש"ד שהמבזה חבירו
כשופך דמים.

ובהיות עבירות אלו גורמות לחורבן
בית ראשון ובית שני, הרי גם תיקונן
רמוז בפסוק:

לעומקו של מקרא וישב

שם המלאך **מראשי תיבות**, ולומר יחיד ורבים הלכה כרבים, ורק אחריו לומר את הפסוק ממנו יוצא שם המלאך מסופי תיבות כנ"ל, כדי שיתלווה עמנו המלאך בדרכנו **מתחילה ועד סוף**.

כִּי-בֶן-זִקְנִים הוּא לְוֵה וְעֲשֵׂה לְוֵה
כְּתָנֶת פָּסִים. (לז,ג')

כֶּן-זִקְנִים ברש"י ג' פירושים.
א. לעת זיקנותו.
ב. חכים.

ג. זיו איקונין דומה לו.

וְעֲשֵׂה לְוֵה כְּתָנֶת פָּסִים. לְוֵה דייקא. לְוֵה ולא לאחים. **ועל דרך הצח**, לכן המלה לְוֵה מוטעמת בטיפחא, שהיא מעין הפסקה קלה, לומר לְוֵה ולא לזולתו.

ועל דרך הרמז, **כְּתָנֶת פָּסִים** תהיה כנגד כל אחד מהפירושים של **כֶּן-זִקְנִים** :

א. **לעת זיקנותו**, כשם שבזקנותו נחרשו קמטים בפניו **כעין פסים**.

ועוד הוסיף עמו את המלאך **כל"ך**, היוצא מהמשך הפסוק לשמרך בכל דרכיך, שהם שני המלאכים המלוים לו לאדם בכל דרכיו, **יוה"ך כל"ך** כמובא בספר שרשי השמות להרמ"ז. ועוד מובא שם שחרבו של הקב"ה יש בה י"ו פיפיות, ובה **מכה** את אויביו בדרך, והיינו י"ו - **ה"ך**.

ואשר על כן, יש המוסיפים תיבות אלו לאחר תפילת הדרך, לְוֵמֵן אתם את המלאכים הנ"ל היוצאים מסופי וראשי התיבות הנ"ל: כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך, וכן יחיד ורבים הלכה כרבים.

ובהיות כל"ך שם המלאך המתלווה אליך בדרך, יוצא מן הפסוק לשמרך בכל דרכיך, כן נאה וכן יאה שיתלווה אלינו גם **בדרך הרוחנית**, וכפי דמרגלא בפומיה דרבנן **"או כלך לדרך זו"**.

ועוד על דרך הצח יש לומר שלכן נראית השמירה על יוסף רק **בסוף** דרכו, ולא בתחילתו, כי נתלווה אליו מלאך יוה"ך היוצא **מסופי** תיבות נ"ל **"כי מלאכיו יצוה לך"**. ואשר על כן יש לנו להקדים את הפסוק ממנו יוצא

לעומקו של מקרא וישב

וַעֲשֵׂה לְךָ כְּתָנֹת פָּסִים. ירמוז ללבוש הציצית, שנאמר בה **ועשו להם.**

וכן מובא במדרש פליאה, כְּתָנֹת פָּסִים לבוש אדם הראשון. והוא כתנות אור. אור הציצית העולה תרי"ג, הם בגדי החמודות שנתנה לו אמו רבקה מעשו.

^^^

ג' שלבים בגאולה

וְהָיָה אֲנַחְנוּ מְאֻלָּמִים אֲלֵמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהָיָה קָמָה אֲלֵמֵי וְגַם-נִצְבָּה וְהָיָה תְּסַפִּינָה אֲלֵמֵיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוֶינָה לְאֵלֵמֵי (לז,ז).

בשימת לב, יש ליתן את הדעת, מדוע נאמר וְהָיָה ג' פעמים.

ולעומקו של מקרא יש לומר שהם ג' שלבים בגאולה.

השלב ה-א', בראשיתו של הפסוק **וְהָיָה אֲנַחְנוּ מְאֻלָּמִים אֲלֵמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה** כנגד מה שעבדו את מצרים בכל עבודה בשדה. ואל תקרי

ב. **חכים ויניק**, שמשנתו סדורה לו **פסים פסים בסדר** ובהגיון כאריח על גבי לבנה.

ג. **זיו איקונין דומה לו**, כפי שכל **פס** בכתונת דומה למשנהו.

ועל דרף הצח: פס"ים נוטריקון:

פנים סבא יניק חכים.

פנים שהיו פניו דומות לשל אביו,

סבא, שנולד לעת זיקנותו,

יניק, שהיה הצעיר שבאחים,

חכים שינק כל חכמתו מיעקב.

ועוד רמז בזה לכדאמרו בקידושין לב: **זק"ן ר"ת** זה קנה חכמה. והיינו **בן זקני מ, זקנ יניק חכים.**

ועל דרך הסוד נתן לו לשמירה מלאכים קדושים שישמרוהו, והם **קרויים פספס"ים**, הם היוצאים מברכת כהנים בחילוף אותיות מהמלה **וישמרך.**

והם כנוטריקון: **פְּדָה סוּעִים, פְּת"ח**

סוּמִי"ם ימינ"ך מַצְפִּי"ם. והם שהועילו לו בכל גלגוליו במצרים.

^^^

לעומקו של מקרא וישב

ועוד אמר **נתשתחונו לאלמתי**,
שנשתחה ונודה לא-ל מתי [לאלמתי]
כשיעלה רצון מלפניו להושיענו.

ועל דרך הרמז, **וְהִנֵּה וְהִנֵּה וְהִנֵּה ג'**
פעמים, הם קצ"ח בגימ'. וקצ"ח יחד
עם י"ב [שבטי י-ה] הם מנין רד"ו.
שעל ידי החלום התקיים הרד"ו שנה,
עת קץ גלותינו ותחילת פדיון נפשנו.

ועוד, י"ב שבטים בתוספת קצ"ח
כנ"ל, הרי הם בגימ' **ביצח"ק**. כנאמר
לאברהם, כי **ביצח"ק** יקרא לך זרע.
והם רד"ו שנה הנרמזים בחלומו של
יוסף.

^^^

ויוספו עוד שָׁנָא אֲתוּ (לז,ה).

על דרך הצח, ולעומקו של מקרא,
ובדרך של אל תקרי ולשון נופל על
לשון. אל תקרי **שָׁנָא** שהוא מלשון
שָׁנָאָה, אלא **נְשָׂא**, שהוא מלשון
נשיאת ראש וחשיבות,
וְהִמְתַּנְּשָׂא לְכָל לְרֹאשׁ (דה"א כט, יא),
וכמובא במדרש תנחומא [במדבר]:
אומר הקב"ה **כְּשֵׁם שְׁאֲנִי יֵשׁ לִי תְלוּי**
רֹאשׁ עַל כָּל בְּאֵי עוֹלָם, [והוא לשון
ראש-תל המתנשא], **שְׁנַצֵּמְר**: לָךְ ה'

מְאֻלְמִים אלא **כְּאֻלְמִים** לא יוכלו דבר
מאומה. והוא **שלב ראשון** של הגאולה
אשר נחבאת בתוך מחשכי הגלות
האפילה.

השלב ה-ב', באמצעו של הפסוק
וְהִנֵּה קָמָה אֱלֹמֵתִי כנגד מה שנאמר
בשלהי שעבוד מצרים: **וַיְהִי בַיָּמִים**
הַרְבֵּים הֵהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרָיִם וַיֶּאֱנָחֻ
בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִן-הָעֶבְרָה וַיִּזְעְקוּ וַתַּעַל
שׁוֹעַתָּם אֶל-הָאֱלֹהִים מִן-הָעֶבְרָה.
וכאמרו: **קָמָה אֱלֹמֵתִי, וְגַם-נִצְבָּה**
מן העבודה. שמתוך **הָאֱלֹם** הקימו קול
זעקה ושועה. כאמרו [תהלים נח,ב]:
הַאֲמַנְם אֱלֹם צָדֵק תְּדַבְּרוּן.

ועל דרך הצח, תתפרש המלה **אֱלֹמֵתִי**
כשתי מלים: **אל-מתי**, כאומרם: **אל,**
עד מתי! וכאמרו [תהלים עד, י'] **עַד**
מתי אֱלֹהִים, יִתְרַף צַר!

השלב ה-ג' של הגאולה, **וְהִנֵּה**
תְּסַבִּינָה הוא כנגד הגאולה עצמה,
שנרמזת **בהסיבה** בליל הסדר. והוא
אומרו **תְּסַבִּינָה**. ורמז בזה למה שנאמר
ביציאת מצרים [בשלה יג, יח] **וַיִּסָּב**
אֱלֹהִים | אֶת-הָעָם, וּמָזָה דַרְשׁוּ רְבוּתֵינוּ
[מדרש רבה] **הסיבה** בליל הסדר.

לעומקו של מקרא וישב

אתם וְשִׁמְלֵבֵי אֲנִי מִתְנַשֵּׂא עֲלֵיכֶם. שִׁמְעוּ נָא, דַּבֵּר הַשֵּׁם, כִּי מִן הַשָּׁמַיִם הוּא. זֶה שֵׁנְאֵמֵר וַיֵּאמֶר אֲלֵיהֶם, שִׁכְבִּיכֹל כְּתוּב וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים כִּי בַחֲלוֹם אֲדַבֵּר בּוֹ, וְהַחֲלוֹמוֹת נְבוּאָה הֵם מִפִּי הָאֱלֹקִים. וְכֵן וַיֵּאמֶר לְשׁוֹן אֲמִירֵי הָעֵצִים הַמִּתְנַשֵּׂאִים לְמַעַלָּה עַד הַשָּׁמַיִם. לִכֵּן נֹאמֵר אֲלֵיהֶם שִׁמְעוּ-נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה מִן הַשָּׁמַיִם הוּא וּמִתְנַשֵּׂא כְּאֲמִירֵי הָעֵצִים הַשְּׂמִימָה, וּמֵגִיעַ עַד הַחֲוֹלָם הַנִּכְסָף שֶׁהוּא נְקוּדָה מֵעַל הו' שֶׁל הַתְּפָאֶרֶת וּמֵגִיעַ עַד נְקוּדַת הָאֲצִילוֹת שֶׁמֵעַל הו"ד שֶׁל שֵׁם הו"ה הַקָּב"ה, שֵׁם מְקוֹר הַחֲלוֹמוֹת הַנְּבוּאִיִּם. וְכַדְבָּרֵי ר' יוֹסֵף גִּיקִיטָאֵלִי בְּשַׁעֲרֵי אֹרֶה. שֶׁלֹּכֵן נִקְרָא הַחֲלוֹם הַנְּבוּאִי בְּשֵׁם חֲלוֹם, כִּי הוּא מִמְקוֹר הַחֲוֹלָם הַנִּכְסָף.

~~~~~

הַמְּלִיךְ תְּמַלִּיךְ עָלֵינוּ אִם-מְשׁוּל
תְּמַשְׁלֵל בְּנוֹ (לז, ח') הַבּוֹא נְבוֹא
(לח, י').

יש ליתן טעם בכפילויות אלו. שהרי יכלו לומר התמלוך עלינו, התמשול בנו. ומאי תְּמַלִּיךְ תְּמַשְׁלֵל, אִם-מְשׁוּל תְּמַשְׁלֵל

הַגְּדֻלָּה וְגו' וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכָל לְרֹאשׁ (דה"א כט, יא). לְפִיכֵךְ נִתְּתִי לָכֶם תְּלוּי רֹאשׁ, שִׁנְאָמֵר: שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ.

ומעתה, בְּמָקוֹם שֶׁהָאֲחִים יִתְּנוּ לְיוֹסֵף לְהַתְנַשֵּׂא, בְּמָקוֹם זֶאת שֵׁנְאֵוָהוּ. וּמִתּוֹךְ שִׁנְאָתָם - הַתְנַשֵּׂא, הַלּוֹךְ וְנִשְׂא. יֵעַן אֲשֶׁר הֵם נִתְּנוּ לוֹ אֶת הַכַּח לְהַתְנַשֵּׂא עַל יַדֵּי שִׁפְתָּרוֹ חֲלוֹמוֹתָיו לְטוֹבָה. הַמְּלוֹךְ תְּמַלּוֹךְ, הַמְּשׁוּל תְּמַשׁוּל. לִכֵּן לְשׁוֹן הַכְּפִילוֹת וְלִכֵּן לְשׁוֹן הַתּוֹסֶפֶת. וּבְמָקוֹם אֲשֶׁר הוֹסִיפוּ שֵׁנְאָה עַל שֵׁנְאָתָם, כַּדְּכָתִיב וְיוֹסִיפוּ, כֵּן הוֹסִיפוּ לְיוֹסֵף נִשְׂאוֹת עַל הַתְנַשֵּׂאוֹתוֹ.

~~~~~

וַיֵּאמֶר אֲלֵיהֶם שִׁמְעוּ-נָא הַחֲוֹלָם
הַזֶּה אֲשֶׁר תְּלַמְּתִי (לז, י')

יש ליתן טעם באומרם שִׁמְעוּ-נָא. לְפִשְׁטוֹ שֶׁל מְקָרָא אֵמֵר לָהֶם שִׁמְעוּ-נָא מִלְּשׁוֹן בְּבִקְשָׁה, וּמִלְּשׁוֹן עַכְשִׁיו, וְכַתְּרָגוֹם אוֹנְקְלוֹס: קָעֵן. אוֹלֵי כִי מְרֹב חֲלוֹמוֹת סִתְּמוּ אֲזִנְיהֶם מִשְׁמוּעַ. אוֹמֵר לָהֶם יוֹסֵף, שִׁמְעוּ בְּבִקְשָׁה עַכְשִׁיו, עוֹד אֶת אֶת הַחֲלוֹם הַנְּבוּאִי הַזֶּה.

ולעומקו של מקרא אמר להם שִׁמְעוּ נָא מִלְּשׁוֹן מִן-הַשָּׁמַיִם. וְכֵן אֵמֵר לָהֶם: אֲתֵם שׁוֹנְאִים אוֹתִי כִּי חוֹשְׁבִים

לעומקו של מקרא וישב

ועל דרך הצה, ליתא מילתא דלא רמיזא באורייתא, הדא הוא דכתיב (בראשית ח, יא) וַתֵּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לֵעֵת עֶרֶב וְהָיָה עֲלֶיהָ-עֵיִת טָרֵף בְּפִיהָ, הם רצו לטרוף חלומותיו, ופיהם הכשילם עת פתרו לטובה חלומותיו, וטרפו בפיהם את מכשלותיו, וטרף יוסף בפיו את כוונות אהיו, והיה הוא להם המשביר טָרֵף אֶכְל לְפִי הַטָּף.

^^^

וַיִּסְפָּר אֶל-אָבִיו וְאֶל-אָחִיו וַיִּגְעַר-בּוֹ אָבִיו וַיֵּאמֶר לוֹ מָה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ הֲבֹא נָבֹא אֲנִי וְאִמְךָ וְאֶחֱיךָ לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אֶרְצָה (לז, י')

וַיִּגְעַר-בּוֹ אָבִיו וַיֵּאמֶר לוֹ מָה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ הֲבֹא נָבֹא אֲנִי וְאִמְךָ וְאֶחֱיךָ לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אֶרְצָה. ומכא גערה זו, אכן, לא השתחוה יעקב ארצה, אלא רק וישתחו ישראל על ראש המטה, ואמרו רבותינו [מדרש תנחומא] שהשתחוה לשכינה מעל ראשו של חולה, וליוסף כלל לא, שהיה רק נראה כמשתחוה.

^^^

ויש לומר על פי הגמרא מסכת ברכות נה: שם מבואר כי החלומות הולכים אחרי הפה. כלומר כפי פתרונו כן יתקיימו. ומובא בתוספות שם שרק מי שנולד במזל של פותר חלומות, יתקיימו החלומות על פיו. והקב"ה קורא הדורות מראש נתן בלב יעקב ובלב בניו כולם ובעיקר בלב יוסף את הכח של פותר חלומות, ואשר על כן שם הקב"ה בפיהם את כפילות המלים להיות פתרון חלומותיו. וכך אמרו לו: הַמְלִיךְ תְּמַלִּיךְ וּפְתַרְנוּ: הַמְלִיךְ עֲלֵינוּ, תְּמַלִּיךְ עַל כָּל מִצְרַיִם. הַמְלִיךְ בְּמִצְרַיִם, תְּמַלִּיךְ לְעֵתִיד לְבַא כְּמִשִּׁיחַ בֶּן יוֹסֵף. וּפְתַרְוֹן אִם-מְשׁוּל תְּמַשְׁל בְּנוֹ כִּךְ הוּא: אִם-מְשׁוּל בְּנוֹ - תְּמַשְׁל בִּיצֶרְךָ. אִם-מְשׁוּל בִּיצֶרְךָ - תְּמַשְׁל בְּכָל מִצְרַיִם.

ופתרון הַבּוֹא נָבֹא שאמר לו אביו, [אם כי בדרך של שאלה, מכל מקום פתרון הוא] כך הוא: הַבּוֹא חֲלוֹמְךָ לְהַתְּגַשֵּׁם, נָבֹא אֵלַיךְ לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אֶרְצָה.

ועוד בענין הכפילות בלשון, נאמר (לז, לה) טָרֵף טָרֵף יוֹסֵף, טָרֵף בִּיָּדִי אֵשֶׁת פּוֹטִיפְרַע, טָרֵף זִמְמָה לְהַכְשִׁילוֹ. טָרֵף בִּיָּדִי הָאֲחִים, טָרֵף זִמְמָם לְהַכְשִׁיל חֲלוֹמוֹתַיךְ מִלְּהַתְּגַשֵּׁם.

לעומקו של מקרא וישב

ולפשוטו של מקרא מביא רש"י שתי
דוגמאות:

וכן שומר אמונים (ישעיה כו, ב.), וכן
לא תשמור על חטאתי (איוב יד, טז.),
לא תמתין.

ולעומקו של מקרא, יש ליתן טעם
בדוגמאותיו של רש"י שהרי לא בכדי
הביאם.

ואשר על כן, יש לומר, כשהביא
רש"י מישעיהו שומר אמונים בא
לרמז בפירושו לעומקו של מקרא על
מה שדרשו חז"ל מפסוק זה [סנהדרין
ק"ג:] פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר
אמונים אל תקרי שומר אמונים אלא
שומר אמן. ובתוקף דרשה זו, מובנת
השתייכות שומר לאמן. שהאומר אמן
ממתין [היינו שומר] לסוף הברכה
כדי לומר אמן.

ובפירושו רצה רש"י לומר בזה
שיעקב הריהו כעונה אמן ואמן על
חלומותיו ועל דבריו של יוסף, [שהרי
נאמר שומר אמונים, וקרי ביה שאומר
אמונים] ומקיים את חלומותיו על ידי
פתרונו: "הבא נבוא אני ואמך ואחיך
להשתחוות לך ארצה", על פי הכלל
שכל החלומות הולכים אחרי הפה.

מֶה הַחֲלוֹם הָיָה אֲשֶׁר חֲלָמְתָּ.

על דרך הסוד, מובא בספרים 'הק'
שמידת יעקב הוא מידת מ"ה, שהוא
גימטריה של השם 'הק' במילוי אלפיין
כזה: יו"ד ה"א וא"ו ה"א. והוא השם
השולט בעולם היצירה, היא עולמו של
יעקב אבינו. ויעקב אבינו יודע
משמעותו של חלום נבואי, ובעיקר
כזה שמופיע בו המלה וְהֵנָּה, שגם הוא
נתנבא בחלום בלשון וְהֵנָּה: וַיִּחְלֹם
וְהֵנָּה סֵלֶם מִצֵּב אֲרָצָה וְרֵאשׁוּ מִגִּיעַ
הַשְּׁמִימָה וְהֵנָּה מְלֹאכֵי אֱלֹהִים עֲלִים
וַיִּרְדִּים בּוֹ (כח, יב). וכדברי אוה"ח 'הק'
(שם) שבאומרו וְהֵנָּה, כוונתו שכל
דבר נגלה אצלו להיות בהיר וצהיר
כיום יאיר. ורצונו לומר שהוא לשון
נבואה הברורה והמתקיימת.

ואשר על כן אומר לו יעקב מֶה
הַחֲלוֹם הָיָה אֲשֶׁר חֲלָמְתָּ, שלאחים הוא
נשמע כשאלה, אך יעקב ויוסף יודעים
את הסוד שהוא חלום ממידת מֶה,
מעולם היצירה, וכאמרו: חלומך הוא
ממידת מ"ה. ולכן וַיִּקְנְאוּ-בּוֹ אֶחָיו
וְאָבִיו שָׁמַר אֶת הַדְּבָר. וכפירוש
רש"י, היה ממתין ומצפה מתי יבוא.

לעומקו של מקרא וישב

פירש רש"י נקוד על **אֶת** שלא הלכו אלא לרעות את עצמן (ב"ר פד, יג):

ויש להבין מאי לרעות את עצמן. והפשט הנראה: לדאוג לעצמן. לגשמיותן. כרועה הדואג לצאנו, ליתן לו כל צרכו. וכן פירש רש"י כמדרש בב"ר: **לאכול ולשתות**. והרז"ו פירש במ"ר **שחמלו על עצמן** יותר מאשר על הצאן, ולכן לא נבחרו לפרנס את ישראל, ואילו יוסף חמל על הצאן יותר מאשר חמל על עצמו שנאמר [תהלים פ,ב'] **רעה יִשְׂרָאֵל הָאֲזִינָה נְהַג פְּצֹאן יוֹסֵף**, ולכן נבחר לכלכל את ישראל כרועה עדרו.

ועוד יש לומר כפירוש רש"י על הפסוק [לז,יז] **וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נִסְעוּ מִזֶּה כִּי שָׁמַעְתִּי אֲמָרִים גְּלִיָּה דְתִינָה**: ופירש רש"י: נלכה דותינה. לבקש לך נכלי דתות שימיתוך בהם.

וְהָיִינוּ בָּהּ, והרי בני בלהה ובני זלפה שהיו מקורבים עם יוסף, מדוע יבקשו להמיתו, וכיצד יתבארו הנקודות על **אֶת** לגביהם.

ולעומקו של מקרא י"ל שנחלקו האחים. **בני לאה** הלכו לחפש נכלי

והריהו **כמחכה ומצפה** מתי יראה בהתממשותם של חלומותיו כפי פתרונם.

וכשמביא רש"י ממה שנאמר באיוב לא תשמור על חטאתי, מרמז לנו רש"י שדברי יוסף נאמרו בטהרה **ואין בהם חטא**, וכאמרו: על חטאתו **לא תשמור**, אך על טהרת לבו **תשמור**. ולכן **וְאָבִיו שָׁמַר אֶת הַדְּבָר**.

או פלך לדרך זו:

שיעקב ידע כי בא לו דבר זה שיבוא להשתחוות לפני יוסף, על אשר חטא בכיבוד אב ואם כל אותן כ"ב שנה שלא שימש את אביו. ועל דרך אל תקרי. אל תקרי **לא** תשמור על חטאתי אלא **הלא** תשמור על חטאתי. כאמרו: **הלא** מה שתשמור ותמתין ותצפה מתי יבוא הדבר **הרי זה** משום חטאתי בכיבוד אבי. וכמוסיף יעקב אבינו בקשתו: **לא** תשמור על חטאתי, והחזר לי את יוסף בני.

~~~~~

וַיִּלְכוּ אֲחָיו לְרַעוּת אֶת-צֹאן אֲבִיהֶם בְּשָׂקִים (לז,יב')

לעומקו של מקרא וישב

בלהה וזלפה א'ת שהלכו להתחזק
ולחפש איה תשועתם.

~~~~~

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יְהוָה הֲלוֹא
אֶחֱיָה רַעִים בְּשִׁכְמִי לָכֵה וְאֶשְׁלַחְךָ
אֵלֵיהֶם וַיֹּאמֶר לוֹ הַגִּנִּי: וַיֹּאמֶר לוֹ
לֵךְ-נָא רְאֵה אֶת-שְׁלֹמֹם אֶחֱיָה וְאֶת-
שְׁלֹמֹם הַצָּאן וְהִשְׁבֵּנִי דְבַר
וַיִּשְׁלַחְהוּ מִצִּמְקֵי חֶבְרוֹן וַיָּבֹאוּ
שָׁכְמָה. (לז, יג-יד)

בְּשִׁכְמִי. ויש לשאול, והלא מרחק
מהלך כמה ימים, אלא שכם נקנתה
בכסף מלא על ידי יעקב ולכן הלכו
לרעות בשכם כדי שלא ירעו בשדות
זרים. וזה קידוש שם שמים ברבים.
וכפי שהביא האוהב ישראל מאפטא
אותיות בשכ"ם הם נוטריקון ברוך
שם כבוד מלכותו. שזה קידשו את
שם מלכותו.

ועוד יש לשאול, הרי באומרם
ליוסף לָכֵה וְאֶשְׁלַחְךָ הרי הוא מסכן
את יוסף בדרך. ומדוע לא ישלח
מרבבי צבאות המלאכים אשר לפניו,
כפי ששלח אל עשו.

דתות וכו' ובני זלפה ובלהה הלכו
לדאוג לעצמם לא רק בגשמיות אלא גם
ברוחניות, ולקיים בעצמם בְּטַח בַּה'
וַעֲשֵׂה טוֹב שָׁכֵן אֶרֶץ וְרַעַה אֲמוֹנָה.
(תהלים לז, ג). שרצו להתחזק
באמונתם ומתוך כך להשפיע על
אחיהם ולהשכין שלום בין כולם.

וכמעט שעלה בידם לולא הופיע יוסף
וטרף את מחשבותיהם. והקב"ה גלגל
הענין כך כדי לקיים את העצה עמוקה
של שיעבוד מצרים והגאולה, וכדלקמן.

וקצת סיוע לזה הן הנקודות על אַת.
שהנקודות באות למעט. אַ עם נקודתה
תמעט את בני לאַה מרצונם של בני
בלהה וזלפה. והאות תַ תמעט את בני
בלהה ובני זלפה שהיו אַרבעָה כנגד
האות תַ שהיא אַרבע בגימטריה קטנה,
מנכליהם של בני לאַה. רק שהיו
במיעוט כנגדם, אַרבעָה כנגד ששה,
ולכן לא יכלו להם.

ועל דרך הצח יתבאר אומרם אַת עם
ניקוד מעל האותיות, כנוטריקון, כל
אחד לפי מה שהוא: לבני לאַה א'ת
שהלכו לחפש איה תאוותם, ולבני

לעומקו של מקרא וישב

וזה שאמר לו ליוסף בצירוף עם המלאכים הק': **לָכֵה** וְאֶשְׁלַחְךָ, וכן לך-נָא **רְאֵה** [את-שְׁלֹמֹם אֶחֱיֶיךָ וְאֶת-שְׁלֹמֹם הַצֶּאֱנָן] והם שעמדו לו בעת צרתו, והיא **רוח הקדש** האומרת וְנִרְאָה מֵה-יְהִי עֲלֵמְתִיו. והוא המלאך ראה שנקרא גם האר, שהאיר ליוסף גם במחשכי הבור.

אֶת-שְׁלֹמֹם אֶחֱיֶיךָ וְאֶת-שְׁלֹמֹם הַצֶּאֱנָן [לז, יד']

בשלמא שְׁלֹמֹם אֶחֱיֶיךָ, ראויים הם האחים לדאגתו של יעקב. אך יש ליתן טעם מה הוא שבקש שיראה את שְׁלֹמֹם הַצֶּאֱנָן. והרי אם לא היה סומך על האחים שדואגים הם לצאן, לא היה שולחם.

וייש לומר דהכי קאמר ליה. לך וראה האם נוהגים כאחים **המתרברבים**, ואז אין דעתם על הצאן, או **כצאן קדושים** המנהיגים עצמם **בענוה** כראוי לבני ישראל, ובכך גם ירעו את הצאן בענוה ובדאגה. ובכך אדע האם עדין מרחפת עלינו גזירת הגלות למצרים בעבור

וייש לומר שמן השמים עכבו כל השליחים והמלאכים בעצה עמוקה, לקיים **ועבדום** וכו'. שעל ידי מכירתו למצרים ירדו יעקב ובניו מצרימה בדרך מכובדת.

או כלך לדרך זו, שלא היה זה פיקוח נפש כבעשו, לכן לא הורשה לשלוח מלאכים אלא בדרך של ליווי ליוסף, כנאמר כי מלאכיו יצוה לך וגו'.

ואשר על כן, שלח עם יוסף שני מלאכים. **האחד** הוא השם הקדוש הנקרא **לכ"ה**, וכפי שאמר יעקב הוא ישראל ליוסף: וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף הֲלוֹא אֶחֱיֶיךָ רְעִים בְּשַׁלְמֵךְ לָכֵה וְאֶשְׁלַחְךָ אֲלֵיהֶם והשם **לכה** יוצא משם ע"ב הקדוש, ובע"ב הוא מופיע בסדר הפוך, **כל"ה**, והוא שעמד ליוסף בשעת דחקו שלא נעשה בו **כלה**. וכפי שמובא ב"אוהב ישראל" מאפטא, ששמות ע"ב יכולים להקרא ישר והפוך בששה אופנים. כגון: לכה, להך, הכל, הלך, כהל, כלה. וכן כולם.

והשני הוא המלאך היוצא מהשם הקדוש של ע"ב שמות **רא"ה**.

לעומקו של מקרא וישב

ט. שאין ידוע מקומם של האחים היכן הם בודאות. ועוד כהנה וכהנה שאלות רבות.

אלא שעצה עמוקה אחת של הקב"ה כנגד כולן. שכל אלו העצות הן חלק מהעצה של הקב"ה. ונקראת עצה עמוקה כי היא לא בנגלה אלא בדרך עקיפין ובנסתר, כדי לא לאחר הגלות, ועל ידי כך להחיש פעמי הגאולה.

ולעומקו של מקרא ועל דרך הצח יתפרשו המלים **מַעְמֵק תְּבָרוֹן** בדרך של נוטריקון:

מַפְרֶשֶׁת עֲגֵלָה מִהַעֲרָף קוֹפִיץ
חֹתְמָה, בְּגִלְל רֹצֵחַ וְאִינוּ נִמְצָא.

~~~~~

וַיִּמְצְאֶהוּ אִישׁ וְהָנָה תַעֲזָה בַשָּׂדֶה
וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר מַה-תְּבַקֵּשׁ
(לז, טו')

וַיִּמְצְאֶהוּ אִישׁ. פירש רש"י: זה גבריאל שנאמר [דניאל ט, כא'] ועוד אני מדבר בתפלה והאיש גבריאל אשר ראיתי בתזון בתפלה מעף ביצר נגע אלי כעת מנחת-ערב.

וַיִּמְצְאֶהוּ. וכי אפשר לומר כן, שהמלאך יחפש וימצאהו באקראי

התנשאות האחים או האם נתבטלה הגזירה והמה כצאן קדושים.

~~~~~

וַיִּשְׁלַחְהוּ מַעְמֵק תְּבָרוֹן.
פירש"י, מעצה עמוקה.

פירושו: העצה אשר יעץ הקב"ה לבית דינו להוריד את יעקב מצרימה בכבוד הראוי לו. לפי שאמרו חז"ל [שבת פט:]: שהיה ראוי יעקב לרדת למצרים בשלשלאות של ברזל, אלא שחס עליו המקום ב"ה וגלגל ירידתו על ידי יוסף, בדרך מכובדת. יש לתת טעם מדוע נקראת גזירה זו בלשון עצה. ומדוע נקראת היא עצה עמוקה. והלא כמה וכמה עצות הן כדי לא לשלוח את יוסף:

- א. ת"ח לא ילך יחידי בדרך.
- ב. סכנת חיות רעות ולסטים.
- ג. מהלך כמה ימים.
- ד. אחיו לו לשונאים.
- ה. מי ישאר במקומו לשמשו.
- ו. עד שילך ויחזור כבר לא נדע שלומם ושלום הצאן.
- ז. שכם מקום מועד לפורענות.
- ח. שעסקו בפרשת עגלה ערופה והיה צריך ליתן אל לבו על חלל שנמצא על פני השדה, כאות אזהרה להזהר בבנו.

לעומקו של מקרא וישב

שליחותך, ואם לעזרני, **איפה הם רעים**.

ועל דרך הסוד באומרו **איפה הם רעים** כיוון יוסף בזה לסופי תיבות **המם**, והוא השם הק' **מהמ** מע"ב שמות הק', ומכוון כנגד המלה **אמת** שבסיום ק"ש עם החזרה, ה' אלהיכם **אמת**. וכאומרו, הריני משיבעך בשם הק' **מהמ** שתאמר לי בחותמו של הקב"ה שהוא **אמת**, **איפה הם רעים**.

ועוד י"ל שיוסף הכירו גם מזה שנאמר **פעמיים** האיש, **וימצאהו איש** **וישאלהו האיש**, ואמרו במסכת ברכות [ה:]: גבריאל **בשתיים** שנאמר [דניאל ט,כא'] **ועוד אני מדבר בתפלה וְהָאִישׁ גְּבִרְיָאֵל אֲשֶׁר רָאִיתִי בְּחֻזֹן בְּתַחֲלָה מְעַפֵּף בֵּיעָף. וְהֵינִי שְׁעוֹשֵׂה שְׁלִיחוֹתוֹ בְּשֵׁתֵי עֵיפוֹת. וּמִשֶּׁהֵבִין כִּי גְבִרְיָאֵל הַמְּלֹאךְ הוּא, מִיד אָמַר לוֹ אֶת-אֲחִי אֲנֹכִי מִבְּקֹשׁ הַגִּידָה-גָּא לִי אֵיפֹה הֵם רְעִים.**

^^^

ויאמר האיש נסעו מזה פי שְׁמַעְתִּי אֲמָרִים גְּלֻכָּה דְתִינְה נִגְלָד יוֹסֵף אֲחִי וְיִמְצְאֵם בְּדַתָּה: (לז,יז)

כאחד האדם. והרי המלאך נשלח אליו משמים, והכל גלוי וצפוי לפני שולחו. וכשם שהגיע גבריאל המלאך אל דניאל.

אמנם בדרך הפשט **וימצאהו** המלאך ליוסף, הוא בדרך **המשברת** את האזן. **אך לעומקו של מקרא** מה ת"ל **וימצאהו**. אלא אל תקרא **וימצאהו** אלא **וימצאיהו**. **שהמציא** את עצמו והקרה את עצמו לפני יוסף. או כלך לדרך זו, **וימצאהו יוסף לאיש**.

ולעומקו של מקרא, אולי ירצה רש"י לרמוז לנו שיוסף אשר תעה בדרך, עמד בתפילה לעת מנחת ערב, ועל ידי תפילתו הומצא אליו המלאך גבריאל,

^^^

ויאמר את-אחי אנכי מבקש הגידה-גא לי איפה הם רעים (לז,יז)

מכאן שיוסף הכירו כי גבריאל המלאך הוא. שהרי סתם אדם לא יכיר את אחיו, ומנין לסתם אדם היכן הם רועים, שכך ישאלהו יוסף.

ויוסף הלך כאן בדרך אביו ששאל אף הוא את המלאך **הגידה-גא** שמך. כן שאל יוסף **הגידה-גא** לי, מה היא

לעומקו של מקרא וישב

עם לכה ונלך שנשלחו על ידי אביך,
גַלְגָּה יחד לדותו.

^ ^ ^ ^

בַּיָּלֶד יוֹסֵף אֶתֶר אֶתְיו (לו, יז). ואיך
ידע כיוון המצאם. הרי לא היה עוד
איש לשאול. ולעומקו של מקרא יש
לומר שהלך אחר המלאכים הנ"ל
שהורו לו את הדרך, והמלאכים הם
אשר קראם יוסף: אחיו. וזה שאמר
הכתוב בַּיָּלֶד יוֹסֵף אֶתֶר אֶתְיו.

או כלך לדרך זו, מאי אֶתֶר אֶתְיו
שהלך אחר האחות, לחפש ולבקש את
אחותם. ולא השכילו לתת אחוותם לו,
ולכן נזקקו לבסוף לבקש ממנו את
אחותו. זה שנאמר בפר' ויחי וילכו גם
אחיו ויפלו לפניו. כשם שהוא בקש,
גם הם עתידים לבקש.

או כלך לדרך זו, מאי אֶתֶר אֶתְיו,
לקיים מה שנאמר ביעקב וְאֶתֶר עד
עתה. שעתה הגיעה העת לרדת למצרים,
שהמלה אחר עם הכולל רד"ו. לקיים רדו
שמה, רדו שנה. שיום הגאולה מדויק
הוא ולכן אין לאחר את יום הגלות. והכל
מתחיל מְנַאֶתֶר עד עתה. שעתה אפשר
להתחיל את גלגולי הירידה למצרים.
ושמא י"ל שלזה נתנבאה רחל באמרה

פירש רש"י נִסְעוּ מִזֶּה הִסְעוּ עֲצֻמָּן
מן האחות: גַלְגָּה דְתִינָה. לבקש לך
נכלי דתות שימיתוך בהם.

ומה הם נכלי דתות, פירש הכלי יקר
להמיתו על פי דת של תורה.

שואל אוה"ח הק', מדוע אם כן לא
חשש יוסף. ותשובתו בדרך הפשט,
שהבין הדברים כפשטן, וכפירוש
רש"י ע"פ הפשט, שדְתִינָה הכוונה
לשם מקום. [ולפי פירושו לא הבין
יוסף את כוונת המלאך].

ולעומקו של מקרא יש להאיר בדרך
נוספת, מדוע לא חשש יוסף. והוא
בדרך הסוד. ובשימת לב שגַלְגָּה
האמור הוא מלשון גַלְגָּה, והוא בהיפוך
אותיות. והמלה גַלְגָּה שאמר לו
המלאך מורכבת משתי מלים גלך-
לכה, שהן שמות של מלאכי עליון
מע"ב שמות, שנשלחו על ידי יעקב
אביו לשמרו בדרך. ויוסף לא חשש, כי
לא יכזבו מלאכי עליון אשר נשלחו
לשמרו בדרך.

ועוד יש לומר, שנרמז בדברי
המלאך שאמרו גַלְגָּה דְתִינָה שכוונתו
לומר ליוסף, נלכה גם אני ואתה, יחד

לעומקו של מקרא וישב

לבוש כתונת הפסים, וחשיבותו
העלתה מחדש את קינאתם.

^^^

וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיִּצְלְהוּ מִיָּדָם
וַיֵּאמֶר לֹא נִכְנְוּ נַפְשׁוֹ וּסְמִיךְ לִיה
(בפסוק כב') לְמַעַן הַצִּיל אֶתֹּ מִיָּדָם
לְהַשִּׁיבֹו אֶל-אֶבְיָיו: (לז, כא-כב')

על דרך הסוד, ובשימת לב,
וַיִּצְלְהוּ חסר יו"ד, הַצִּיל מלא עם
יו"ד. כי בשניהם הקפיד הכתוב על
אותיות יצל או ציל. הם אותיות שם
המלאך יצל מע"ב שמות הקודש,
שנודמן עתה גם הוא להצלת יוסף, על
ידי ראובן. כי ראובן היה עוסק
בתעניתו, ולכן היה זכאי, ומגלגלין
זכות על ידי זכאי. והועיל הדבר
שהשליכוהו לבור חי ולא מת.

^^^

וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים | רְאוּבֵן אֶל-תְּשַׁכְּכוּ-
דָּם הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל-הַבּוֹר הַזֶּה
אֲשֶׁר בְּמִדְבַּר וְיָד אֶל-תְּשַׁלְּחוּ-בּוֹ
לְמַעַן הַצִּיל אֶתֹּ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבֹו
אֶל-אֶבְיָיו: (לז, כב')

יוסף ה' לי בן אחר. שילך יוסף אחר אחיו
לקראת הגאולה של נאמר עד עתה.

^^^

וַיֵּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו הֲיֵהָ בְּעַל
הַחֲלָמוֹת הַלְזָה בָּא: (לז, יט')

הֲיֵהָ בְּעַל הַחֲלָמוֹת. מאי הֵינָהּ, שכשם
שנתבא עליהם במלה הֵינָהּ, [והֵנָה
תִּסְפְּיָנָה אֶלְמַתִּיכֶם וְתִשְׁפַּתְחִינָן לְאֶלְמַתִּי
(לז, יז)] כן התנכלו לו במלה הֵינָהּ.

ובשימת לב, ובדרך הצח, מה שאמרו
הֵינָהּ מוטעם ברביע, והוא מלשון
רביצה, [ע' וצ' מתחלפות בארמית],
שהיו חלומותיו של יוסף רובצים
עליהם כארי, ולכן אמרו בְּעַל הַחֲלָמוֹת
הַלְזָה בָּא, בְּעַל בטעם תביר שהוא
לשון שבירה. שרצו לשבור את
חלומותיו.

הַלְזָה הוא לשון חשיבות כנאמר
ביצחק מי האיש הַלְזָה. וכמובא לעיל,
הזה הוא בגימטריה י"ו, הוא גימטריה'
של השם הק' אהו"ה, שהוא שם של
האור הגנוז לצדיקים. וכשם שנאמר
ביצחק כן נאמר ביוסף. והוסיפו ל'
הַלְזָה שהוא לשון חשיבות וכתרגום
יונתן הדור ויאה, שהיה האור הגנוז
לצדיקים מאיר עליו, והדור בלבוש

לעומקו של מקרא וישב

וַיִּשְׁלַכְו אֹתוֹ הַבְּרָהּ. על דרך הצח, וַיִּשְׁלַכְו אֹתוֹ הַבְּרָהּ הֵן אוֹתוֹת כֹּלָה וְרָאָה וְתִשְׁבִּי. כֹּלָה וְרָאָה הֵם הַמְלָאכִים מֵע"ב שְׁמוֹת הַק' שֶׁשֶׁלַח עֲמָו לִהְצִילוֹ מִרְדַּת שַׁחַת, כִּפִּי שֶׁנִּתְבָּאָר לֵעִיל, וְנִצְטָרֵף לֵהֵם נִיצוּץ נִשְׁמַתוֹ שֶׁל אֱלִיהוֹ הַנְּבִיא.

וְעוֹד יִרְמָזוּ הַפְּסוּקִים, וַיִּשְׁלַכְו, חֶסֶר י', הַבְּרָהּ חֶסֶר ו'. וְהֵן [י'ו' הַחֲסִירוֹת] חֲצִי הָאוֹתוֹת מִיֹּסֵף. וְנִשְׁאָרוּ אוֹתוֹת "סֵף". שֶׁהִיָּה עַל סֵף מִיתָה לֹולָה שֶׁלַח הַקב"ה לִהְצִיאֹו מִשֵּׁם בְּשִׁמוֹת הַק' לִכ"ה וְרָא"ה וְתִשְׁב"י.

~~~~~

וַיִּשְׁלַכְו אֹתוֹ הַבְּרָהּ. הַבְּרָהּ חֶסֶר ו'. לִשׁוֹן הַבְּרָהּ.

וְאִשֶּׁר עַל כֵּן יִרְמָזוּ הַכְּתוּב לִמְשַׁנָּה ז' פֶּרֶק ג' בְּמִסְכַּת רֵאשִׁי הַשְּׁנָה, הַתּוֹקֵעַ לְתוֹךְ הַבְּרוֹר וְגו' אִם קוֹל שׁוֹפֵר שְׁמַע, יְצֵא. וְאִם קוֹל הַבְּרָהּ שְׁמַע, לֹא יְצֵא. וְהַבְּרוֹר הִיָּה עֲשָׂרִים אֲמָה וְקוֹלוֹ שֶׁל יוֹסֵף לֹא נִשְׁמַע אֲלָא כִּהֲבֵרָה, וְאוֹמֵרֵת הַמְשַׁנָּה וְאִם קוֹל הַבְּרָהּ שְׁמַע לֹא יְצֵא. וְלֹא יְצֵא תִרְתִּי מִשְׁמַע. אִם קוֹל הַבְּרָהּ שְׁמַע לֹא יְצֵא יְדֵי חוֹבָה, וְלֹא יְצֵא יוֹסֵף.

וְדִרְשׁוּ בְּמִסְכַּת שַׁבַּת (כב.). עַל הַפְּסוּק: וַיִּקְחֵהוּ וַיִּשְׁלַכְו אֹתוֹ הַבְּרָהּ וְהַבְּרוֹר רָק אֵין בּוֹ מַיִם (לז,כד') מַאי וְהַבְּרוֹר רָק אֵין בּוֹ מַיִם, מַיִם אֵין בּוֹ אֲבָל נַחֲשִׁים וְעַקְרָבִים יֵשׁ בּוֹ.

וַיֵּשׁ לִשְׁאוֹל, אִם לֹא רָצוּ לִהְרַגּוֹ מִדּוֹעַ יִזְרָקוּהוּ עַל נַחֲשִׁים וְעַקְרָבִים.

וְמוֹבָא בְּעִטְרַת זִקְנִים עַל מִדְרַשׁ פְּלִיאָה, שֶׁלֹא הִיתָה הָעֵינ שׁוֹלְטַת בְּתַחְתִּיתוֹ. שֶׁהִיָּה לִמְעַלָּה מֵעֲשָׂרִים אֲמָה.

וְלִכֵּן רָאוּבֵן לֹא רָאָה נַחֲשִׁים וְעַקְרָבִים שִׁישׁ בּוֹ וְחִשַּׁב שֶׁהֲצֵלָה הִיָּה לוֹ. וַיֵּשׁ לוֹמֵר עַל פִּי מִדְרַשׁ פְּלִיאָה זֶה, שֶׁלִּכֵּן נִסְמַךְ עֵינֵן הַבְּרוֹר, לִנְר חֲנוּכָה, בְּפֶרֶק אֵין מִדְּלִיקוֹן. (שַׁבַּת, כב.).

וְנִרְמָזוּ בְּאוֹמְרוֹ אֶל-הַבְּרוֹר הִנָּה, הַז"ה בְּגִימַט' י"ז אֲמוֹת. וְגוֹפּוֹ שֶׁל אָדָם עַד הַכְּתָף בְּרוּם ג' אֲמוֹת, וְעֵינָיו קִצַּת לִמְעַלָּה מֵהֵן. יַחַד כ' אֲמָה וּמִשְׁהוֹ מְגוּבָה עֵינָיו וְעַד תַּחְתִּית הַבְּרוֹר, שֶׁאֵין הָעֵינ שׁוֹלְטַת בְּיוֹתֵר מִכ' אֲמָה.

~~~~~

לעומקו של מקרא וישב

רבות, ומדוע בטעם מנח זקף קטן, ואחר הדגיש הכתוב **בָּאָה** בטעם טיפחא במלרע, המורה על באה עכשיו בהווה.

ולעומקו של מקרא ועל דרך הצח יש לומר שנוסף לכל המלאכים הק' שבאו לחלצו, בראשם ניצבה **רחל אמנו**, **רחל אמו של יוסף** להצילו. והיא נרמזת במלים אלו:

וְהִנֵּה אֲרֶחֶת יִשְׁמַעְאֵלִים בָּאָה

וכפי שכתוב ברחל בפרשת ויצא:
[בראשית, כט, ו']

וְהִנֵּה רַחֵל בָּתּוֹ בָּאָה

עם אותם ניגוני הטעמים, ובאותם המלים של לפני ואחרי: **וְהִנֵּה בָּאָה**. ואכן רמוזה רחל גם באותיות וגם בטעמים. בטעמים כפי שאמרן. ובאותיות היא רמוזה בארחת ישמעאלים: **אֲרֶחֶת יִשְׁמַעְאֵלִים**.

ואשר על כן הדגישה התורה: **וְהִנֵּה**, לומר **שפתאום** הופיעה לה, ובטעם **פשטא** כפושטת כנפיה להציל את בנה.

וכן תמצא עוד בצירוף האותיות של **אֲרֶחֶת יִשְׁמַעְאֵלִים**, ששמעה רחל את

אלמלא המלאכים כנ"ל הצילוהו, להחיש פעמי הגלות והגאולה.

ועל דרך המוסר יש לומר, מדוע אמרו **אֶל-הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר**, די היה לומר **אֶל-הַבּוֹר הַזֶּה**, ומה הוא שהוסיפו **אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר**. אלא רמז יש כאן על דרך המוסר, אל תקרי **בַּמִּדְבָּר** אלא **בַּמִּדְבָּר**. שע"י עסקי דבור האדם כורה לעצמו בור.

^ ^ ^ ^

וְהִנֵּה רַחֵל בָּאָה

וַיֵּשְׁבוּ לֶאֱכֹל-לֶחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיֵּרְאוּ וְהִנֵּה אֲרֶחֶת יִשְׁמַעְאֵלִים בָּאָה מִגְּלַעַד וּגְמִלֵיהֶם נְשָׂאִים נִכְאֹת וַצְרִי נֹלֵט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרַיִמָּה (לו, כה)

וְהִנֵּה אֲרֶחֶת יִשְׁמַעְאֵלִים בָּאָה

יש ליתן טעם מדוע הדגיש הכתוב **וְהִנֵּה** בטעם פשטא וכביכול פתאום הגיעה, והרי כבר מרחוק אפשר להבחין בהם, ואחר כן הדגיש הכתוב **אֲרֶחֶת יִשְׁמַעְאֵלִים** והיה יכול לומר ארחת גמלים או ארחת סוחרים או מדינים כפי שדרשו שנמכר פעמים

לעומקו של מקרא וישב

הוא-שם בתוך הבור המלא נחשים ועקרבים.

וכן הדגיש הכתוב דווקא ישמעאלים שלא יבחינו האחים בנס הגדול הזה, ולא יעלה על לבם. וזה שפירש רש"י [לזכ"י] שאמרה רוח הקדש וְנִרְאָה מֵה-יְהִינּוּ חֵלְמֵתִיו. ועל פי זה דברה רוח הקדש גם מגרונה של רחל, שמיחלת לראות את בנה מלך, ופרנס ומכלכל את כל העולם לחם לפי הטף, ובענוה ובויתור, כפי שהיתה מתנהגת עם אחותה.

~~~~~

וַיָּשׁוּבוּ לְאָכַל-לֶחֶם, עת יוסף בבור, ולכן, מדה כנגד מדה, לא יהיה להם לחם עד אשר יצא יוסף מן הבור ויתקיים בו [מא"י] וַיִּרְיַצְהוּ מִן-הַבּוֹר למלוך על מצרים.

~~~~~

בְּאֵה מַגְלַעַד. יש לשאול, מה בא הכתוב לומר לנו בזה שבאו מגלעד. בשלמא, באומרם לְהוֹרִיד מִצְרַיִמָּה ניחא, שפניהם מועדות למצרים, שזו תכליתם להביא לשם את יוסף. אלא שבאו מגלעד למה לי.

קול בנה מן הבור ובאה לעזרתו: שבצירופן כזה: ארחת־ישמעאלים הן אותיות אמי רחל תישמע אלי מן הבור, [כאשר תישמע מלא עם יו"ד לומר שה' שלחה, והאות ל' תשמש פעמיים לומר שְלִמּוּדָה היא בכך כגון: ארחת־ישמעאלים].

והיא מוטעמת בטעמי מונח זקף, כאמרו שמונתח רחל וניצבת זקופה על פי הבור, להציל את בנה.

והמשיך הכתוב לומר בְּאֵה, שרחל בְּאֵה כדרכה בכל הדורות להציל את צאנה. ולכן בטעם טיפחא שבזה היא כטופחת על פניהם של אחיו שרצו במפלתו, ולקוראים לטעם זה טרחא, כאומרת לאחים: לחינם טרחתם להאבידו. ומוטעמת במלרע ובהווה, כי תמיד היא בְּאֵה להציל את בניה עד אחרית הימים כשישובו מן הגלויות.

ודווקא ישמעאלים נאמר בפסוק, כפי שנאמר בישמעאל, [פרשת וירא כא"י] כִּי-שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל-קוֹל הַנְּעַר בְּאֵשֶׁר הוּא-שָׁם, ק"ו שישמע אלקים אל קול יוסף באשר הוא שם. ובאשר הוא שם תרתי משמע, בְּאֵשֶׁר הוּא-שָׁם שעשה תשובה על דיבוריו עם האחים, בְּאֵשֶׁר

לעומקו של מקרא וישב

מה-בָּצַע. נרמז בזה על דרך אומרם בבא קמא צד. על הפסוק (תהלים יג,)
בָּצַע בְּרַךְ נֶאֱמַר ה' ופירשו שם **בבא קמא צד**. כגון גוזל ומברך על הגזילה אין זה מברך אלא מנאץ, וכדחניא ר' אליעזר בן יעקב אומר גזל חטים ואפה מהם לחם, אינו מברך ואם ברך נאץ ה'.

הכי נמי בענינינו. אלו נכלי דתות שאמרו. שדנהו למיתה, וכביכול רצו לקים בזה מצוה מדין רודף ומדין מורד במלכות. אמר להם יהודה: מצוה זו שנוציאו להורג על פי דין תורה, על ידי שנגזול אותו מאביו, הרי זה כמצוה הבאה בעבירה, שנאמר **בָּצַע בְּרַךְ נֶאֱמַר ה'**. לכן אמר **מה-בָּצַע כִּי נִהְרַג אֶת-אֶחָיו.**

או כלך לדרך זו: אמר להם יהודה: מצוה זו שנוציאו להורג על פי דין תורה, הרי הוא כמצות כסוי הדם בבזיון, שאין לכסות הדם ברגליו שלא יהיו מצוות בזויות עליו. ולכן גם מצנת עֲשֵׂית הדין ביוסף אל לנו לעשותה בבזיון, להשליכו אל אחד הבורות. ולזה אמר **מה-בָּצַע כִּי נִהְרַג אֶת-אֶחָיו וְכִסִּינוּ אֶת-דָּמוֹ.**

ויש לומר כפירוש הרמב"ן שמגלעד יובא הצרי והנכאת ולמצרים היה דרכם להוליך אותו. ובהיות רצונו של הקב"ה להמתיק ליוסף את גלות הגלות, זימן לו נכאת וצרי ולוט מגלעד כדי שיריח יוסף הצדיק ריח טוב.

ועל דרך הצח יש לומר שגלעד הוא כינוי להקב"ה. על שם גִּלְגּוּלֵי החיים על ידי שוכן עד. ולכן נאמר מגלעד, **מגילגולי** סיבות של הקב"ה, להוריד את יוסף למצרים, **עד** שיצאו משם, כפי שהשביעם, **[בשלה, יג, יט']** וְקִעְלִיתָם אֶת-עַצְמֹתַי מִזֶּה אֲתָכֶם.

ועוד, ששמו מוכיח עליו **גל-עד**. כגל המתנשא **עד** למעלה. ובא לרמז שכשם שירידתו של יוסף היא מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, כן תהיה עלייתו מבירא עמיקתא **עד** איגרא רמא. וירידה זו צורך עלייה היא, עת יעלו עם רב ממצרים אל ארץ אבותיהם.

▲▲▲▲

ויאמר יהודה אל-אָחִיו מה-בָּצַע כִּי נִהְרַג אֶת-אֶחָיו וְכִסִּינוּ אֶת-דָּמוֹ: (לז, כו').

לעומקו של מקרא וישב

כן אמר בכפל לשון: **אֲנֹכִי אֶעֱרְבֶנּוּ מִיַּד תִּבְקָשְׁנֻהוּ, אִם-לֹא הִבִּיאֲתִיזוּ אֵלַיְךָ וְהִצַּגְתִּיזוּ לְפָנֶיךָ.**

ועל דרך הצח, נרמז בטעם הגרשיים במלה **לָכוּ**, שְׁנַגְרֵשׁ וירד מגדולתו בעבור מעשה המכירה, שנאמר [לת,א'] וַיְהִי כַּעֲת הַהִוא נִגְרַד יְהוּדָה מֵאֶת אָחִיו וכפירוש רש"י שהורידוהו אחיו מגדולתו. ועל דרך מדה כנגד מדה. שאמר לאחים **לָכוּ**, והם גם הם הורידוהו מגדולתו. כאומרם נִגְרַשְׁתָּ עִצְמְךָ מִגְדוּלְתְךָ. ונרמזה ירידתו מגדולתו במלה **נִגְרַד**, שמוטעמת במירכא. שכן **נִגְרַד יְהוּדָה** מוטעמים במירכא טיפחא. ומירכא הוא מלשון **מלכות**, וכפירוש רש"י על הפסוק [מא,מג'] וַיִּקְרָא לְפָנָיו אֲבָרָה, כתרגומו דין אבא למלכא, רך בלשון ארמי מלך, בהשותפין (בבא בתרא ד.) לא ריכא ולא בר ריכא. אם כן נרמז כאן **נִגְרַד** במירכא, שירד בעיני האחים מדרגת מלכותו.

ועוד על דרך הצח, שנמכר יוסף ל**מְדָנִים** ול**מְדָנִים**, על אשר שם **מְדָנִים** בין האחים, והם מלשון ריב ומדון, והורידוהו למצרים שם ירד יוסף מגדולתו ומהרווחתו שהיתה לו אצל אביו, לפי שעה, לתוך המיצרים

ועל דרך הצח, מה-בָּצַע מוטעם ברביע, לשון רובץ. [ע' ו'ץ] מתחלפות בארמית]. רצה לומר שחטא זה יהיה רובץ עלינו כאריה.

אלא נברור לו מיתה יפה. **לָכוּ וְנִמְכְּרֻנוּ לַיִשְׁמַעֲאֵלִים וְנִדְנֹנוּ אֶל-תְּהִי-בֹו כִּי-אָחִינוּ בְּשָׂרֵנוּ הוּא וַיִּשְׁמְעֻנוּ אָחִינוּ.** וכוונתו באומרם **לַיִשְׁמַעֲאֵלִים**, שאם צדיק הוא יתקיים בו **כִּי-שָׁמַע אֲלֵהֶם אֶל-קוֹל הַנְּעַר בְּאֶשֶׁר הוּא-שָׁם.**

ובשימת לב, אמר יהודה **לָכוּ וְנִמְכְּרֻנוּ**. מאי **לָכוּ וְנִמְכְּרֻנוּ**. שהיה לו לומר **לָכוּ וּמְכְרוּ**, או **נִלְךְ וְנִמְכְּרֻנוּ**. שאין תלמוד לומר **לָכוּ וְנִמְכְּרֻנוּ**. ויש לומר על דרך הפשט שבזה שאמר **לָכוּ** רצה להוציא עצמו מן המכירה, שלא יענש באחריותו. אלא שלא היו מקבלים ממנו אם היה אומר **וּמְכְרוּ**, לכן אמר **וְנִמְכְּרֻנוּ**. ובזה הכניס עצמו לעריבות על הנער עד שהיה צריך לתקן ולומר ליעקב אביו [מג,ט'] **אֲנֹכִי אֶעֱרְבֶנּוּ מִיַּד תִּבְקָשְׁנֻהוּ** אם-לא הִבִּיאֲתִיזוּ אֵלַיְךָ וְהִצַּגְתִּיזוּ לְפָנֶיךָ וְחָטַאתִי לָךְ פֶּל-הַיָּמִים. אמנם על דרך הפשט כוון בדבריו לבנימין, אך לעומקו של מקרא, התכוון גם ליוסף, על שהכניס עצמו בעריבות על מכירתו. ואשר על

לעומקו של מקרא וישב

אבדו סיכויי לרצות את אבי על בלבול יצועו.

ועל דרך הסוד, פנה ראובן להקב"ה שיעזרהו, שכן **אני** הוא כינוי לישועת ה' כאומרם ז"ל [סוכה מה. ורש"י שם] **אני** והו הושיעה נא. וכן אמר **אנה** שאמנם לפשוטו כוונתו להיכן אני בא. אך לעומקו של מקרא יכוון בזה לדברי דוד המלך בהלל **אנה** ה' כי אני עבדך. ויהיה פירושו **אנא**. או יכוון באומרו **אנה**, להקב"ה כאומר: אנה היכן אתה, אל תרחק ממני, **אבואה אליך** בתשובה. זה שאמר: **אנה אני-בא אליך** בתשובה. **נאני אנה אני-בא**.

או כלך לדרך זו, על דרך אל תקרי. אל תקרי **אנה** אלא **אנה**. כדכתיב **והאלקים אנה לידו** (שמות כא, יג') וכה הם דבריו: **ואנ"י** שהוא כינוי להקב"ה, **ואנ"י אנה לידו**, ולכן **אנה אני-בא**.

~~~~~

הפר-נא הפתנת בנך הוא (לז, לב'). קרי **היא** וכתיב **הוא**. וכאומר: **הפתנת בנך היא, בנך הוא**.

~~~~~

של מצרים. ומשקבל עליו היסורים **באהבה** נתקיים בו ויהי **איש מצליח**. מצליח מלשון **לצלוח**. שחתך וצלח את כל המקטרגים והחל בעלייתו.

~~~~~

נישב ראובן אל-הבור והנה אין-יוסף בבור ניקרע את-בגדיו: (כט') נישב אל-אחיו ויאמר הילד איננו ואני אנה אני-בא (לז, ל')

נאני אנה אני-בא. פ' אוה"ח הק' שכן אמר ראובן כי הוא הבכור ועליו מוטלת האחריות.

ולעומקו של מקרא, ובשימת לב, פירושו נרמז בטעמים: המלה **נאני** מוטעמת בטיפחא. והיא כעין הפסקה קלה. וכאומר: **הילד איננו ואני**. גם הילד איננו ולכן גם אני איננו. אבדו סיכויי לרצות את אבי על אחריותי בככור.

ועוד יש לומר, שירמזו הטעמים לתרגום יונתן בן עוזיאל, שראובן חשב כי על ידי כך שיציל את יוסף יניח רוגזו של אביו על שבלבל יצועו. **הילד איננו ואני**, וכאומר הילד ואני איננו,

לעומקו של מקרא וישב

נתלכלכתי בחטא, ויגרום לי להמסר
ביד עשו.

ולעומקו של מקרא נוסף כאן הטעם
של מיעוט זכויות כנגד ריבוי זכויות
לכאורה של עשו במצות כיבוד אב. לכן
פירש ממנו יוסף כב שנה כנגד כב שנה
שנתמעטו זכויותיו.

**ועוד יש לומר שחשש ממדה כנגד
מדה.** כשם שלא קיים בפועל כיבוד אב
ואם כן מדדה לו ההשגחה במדה כנגד מדה
שלא יוכל יוסף בפועל לקיים מצות כבוד
אב.

ולעניין מדה כנגד מדה יש לומר
כי מדה כנגד מדה אין בה לא שכר
ולא עונש אלא מדה היא בהשגחת
הקב"ה בעולמו. הן לטוב הן למוטב
למען ילכו הבריות בדרך ההשגחה
וישימו אל לב והחי יתן אל לבו.

וכפי שאמרו (סנהדרין צ.) שכל
מידותיו של הקב"ה אינן אלא מדה אחת
והיא **מדה כנגד מדה.** ורצונם לומר
שזו היא הנהגת העולם ע"י הקב"ה,
וממנה מסתעפות כל המידות כולן.
וכאמרו אין לו להקב"ה בעולמו אלא
מדה כנגד מדה. שזו היא הנהגה,
ואינה לא שכר ולא עונש.

ויתאבל על-בְּנֵי יָמִים רַבִּים (לז, לד')

יָמִים רַבִּים פירש רש"י **כ"ב שנה.**
כנגד כ"ב שנה שלא קיים יעקב כיבוד
אב ואם. **ויש לשאול,** והרי אמר עם
לבן גרתי ותרתי"ג **מצוות שמרתי,** אלא
שנכסף לבית אביו מעלה עליו הכתוב
כאילו קיים.

ועדיין יש לשאול, מדוע יענש על
מה שלא עשה. והרי הוא ב"שב ואל
תעשה".

אלא יש לומר שאין כאן אמנם פגיעה
בכבוד אב ואם, שהרי סוף כל סוף היה
בחרן בשליחות אביו ואמו, אלא יש
כאן **מיעוט זכויות כנגד זכות של**
עשו שבפועל דאג לאביו בכל עניניו,
כמובא במדרש [שמות רבה מו ד] "בן
יכבד אב" (מלאכי א ו) – זה עשו
שכיבד אביו הרבה, שהיה יוצא לשדות
וצד ציד ומביא ומבשל ומכניס ומאכיל
לאביו בכל יום.

ואף כי את אמו רבקה כלל לא כבד ואף
שנא אותה, כמאמר הרמב"ן [לה, ח].

וזה שאמר הכתוב [וישלה, לב, יא]:
קָטַנְתִּי מִכָּל הַחֲסָדִים ופירש רש"י:
קטנתי מכל החסדים. נתמעטו זכויות
על ידי החסדים והאמת שעשית עמי,
לכך אני ירא שמא משהבטחתיני

לעומקו של מקרא וישב

והם ג' מיני כיסויי הגוף כנגד ג' חלקי הנשמה, נפש רוח ונשמה.

ועל דרך הרמז והצח:

בגד הוא הכיסוי הראשון הסמוך לגוף והוא כנגד **הנפש** הפועלת.

הכתנת היא במעלה למעלה ממנה כנגד **הרוח** ממללא, **הכח המדבר**, ולכן הפשיטו הכתנת ממנו ושמנו את יוסף בבור הזה אשר **במדבר**, כנגד **הדיבורים** של הוצאת דיבתם רעה. **השמלה** או **השלקמה** היא כנגד **הנשמה** שהיא כנגד **המחשבה המשלמת** את חלקי הנשמה, עד בואה אל רום פסגת שרשה **החיה יחידה** והיא הנשמה לנשמה.

וכאשר אמר **חיה רעה** אכלתהו, אין עוד מקום לשרש הנשמה בחיה יחידה, **שהרעה** אכלתהו **לחיה יחידה**. והדרך לתיקון הוא ויקרע יעקב **שמלותיו**. **שמילותיו** שהן **הלבוש של המחשבה**, נעתקו ממקומן. ולכן, **נישם שק במתניו** הן אותיות **ששת"ק מבני"ו**, ונשאר הרהוריו רק בכיסוי הלב **ואביו שמר את הדבר**. ולכן מאן להתנחם.

^^^^

ועל כן מה שיוסף הורחק מיעקב כ"ב שנה כנגד מה שיעקב היה רחוק מאביו כ"ב שנה, **אינה עונש**, אלא זו **הנהגה של מדה כנגד מדה**.

^^^^

ניעלו את יוסף מן-הבור וימכרו את-יוסף לישמעאלים. [לז,כח']
והקב"ה זימן ליוסף ישמעאלים, שבני אברהם נינהו. דחייס עלה הקב"ה על יוסף לא למסרינהו בידי אכזריים יותר. ואע"פ שבמשך הדורות היו הישמעאלים אכזריים מאד, באותה שעה מיהא היו רחמנים כחלקם הטוב שהיו נחשבים בני אברהם. ככתוב נוטריקון לגבי ישמעאל: [פרשת וירא כא,יז'] **באשר הוא-שם** סופי וראשי תיבות **אברהם: באשר הוא שם**.

^^^^

וישב ראובן אל-הבור והנה אין-יוסף בבור ויקרע את-בגדיו: (לז,כט')

יש ליתן טעם בג' הלבושים הכתובים בפסוקים. **בגדיו, הכתנת, שמלתיו.** (ויקרע יעקב שמלתיו).

לעומקו של מקרא וישב

וַיִּמְאַן כנוטריקון: ויאמר **אֵין** להתנחם. ומדוע, כי חי הוא. ואין מקבלים תנחומין על החיים.

ולכן נאמר גם ביוסף **וַיִּמְאַן**. כי חי הוא. כי חי הוא במצוות. שראה דיוקן אביו. זה ראה דיוקן בנו וזה ראה דיוקן אביו. ויהיה גם אצל יוסף **וימאן** כנוטריקון: וירא יעקב **מולו** אהוב נפשו. כי חי הוא במצוות גם בשבי גם בשררה. ומזה שיוסף עומד לנגד אביו ידע אביו שאין לקבל עליו תנחומין. **וכן ביוסף** כתיב ביה **וַיִּמְאַן** לאשת פוטיפרע, והוא אותו נוטריקון חוזר: וירא יוסף **מולו** אביו נפשו.

^^^

וַיִּבְרַךְ אֹתוֹ אָבִיו. פירש רש"י: **יצחק** היה בוכה מפני צרתו של יעקב, אבל לא היה מתאבל שהיה יודע שהוא חי. **וייש לשאול** הרי כבר נכתב בסדר הקודם **ויגוע יצחק**, אלא כפירוש רש"י שם [לה, כט'] אין מוקדם ומאוחר בתורה, מכירתו של יוסף קדמה למיתתו של יצחק י"ב שנה.

וייש ליתן טעם מדוע תקדים מכירתו של יוסף למיתתו של יצחק י"ב שנה.

וַיִּקְמֹוּ כָל-בְּנָיו וְכָל-בְּנֹתָיו לְנַחֲמֹוּ וַיִּמְאַן לְהִתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי-אֶרְדָּא אֶל-בְּנֵי אָבִל שְׂאֵלָה וַיִּבְרַךְ אֹתוֹ אָבִיו (לז, לה')

וַיִּמְאַן לְהִתְנַחֵם פירש רש"י שעל המת נגזרה גזירה להשתכח מן הלב ולא על החי.

לפשוטם של דברים שלגבי המת נגזרה גזירה על החי שישתכח ממנו המת. ומכח ואביו שמר את הדבר מאן להתנחם כי אין הקב"ה מנבא נבואותיו לשוא.

לאור גזירה זו, שעל החי לשכוח את המת, יש ליתן טעם מדוע אם כן אומרים על המת זכר צדיק לברכה.

וייש לומר, שגזירת השכחה היא על המת שבו. על האבדן ועל המיתה ועל השכול, עליהם יש גזירה להשתכח. אך מצוה לזכור את הטוב והמעשים הטובים והמידות הטובות של אבותינו לאורם נלך. ולכן אומרים זכר צדיקים לברכה.

או כלך לדרך זו: שגם על המת נגזרה גזירה להתנתק מן החיים ולא להטרידם עד עת שוב הנשמה בתחיה. ויהיה

לעומקו של מקרא וישב

להם הבגד. ויש לעיין מה באה הכתנת לסמל.
ובתרגום יונתן בכל עת שמוזכר הכתנת מתרגם פרגוד. פרגוד מצויר. ובגבריא אל המלאך שאומר לו הלכו דותינה אומר לו ששמע מעבר לפרגוד שבזה מתחיל השעבוד.

ולפי זה מובן שהאחים הבינו כי על ידי הכתנת ניתן ליוסף הכח להציץ אל מעבר לפרגוד, לפרגוד העליון הוא המחיצה בין הקב"ה ובין המלאכים שאפילו הם אינם יודעים את תכניותיו. וכפירוש רש"י עה"פ [במדבר כג, כג] פֶּעַל יֵאמֵר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מֵה-פֶּעַל אֵל:

עוד עתיד להיות עת כעת הזאת, אשר תגלה חבתן לעין כל, שהן יושבין לפניו ולומדים תורה מפיו ומחיצתן לפניו ממלאכי השרת, והם ישאלו להם מה פעל אל.

ופירושו: שליעקב ניתן הכח להציץ אל מעבר לפרגוד לדעת מה פעל אל ומה תכניותיו בהנהגת עולמו.

ויעקב נתן כח זה ליוסף. וחלומותיו יוכיחו כי כל נבואותיו הן הצצה אל מעבר לפרגוד. ולכן מובא שמונה

ולעומקו של מקרא יש לומר, שהקב"ה השגיח כך ברחמיו להעלים את יוסף כדי שבקבורת יצחק ע"י עשו ויעקב, לא תתלקח מחדש שנאתו של עשו ליעקב כפי שאמר בלבו [פרשת תולדות כז, מא'] יִקְרְבוּ יָמַי אֲבָל אֲבִי וְאֶתְרָגָה אֶת-יַעֲקֹב אָחִי.

כי לא יחוש עתה עשו לבית יוסף להבה, שהרי כביכול טרף טורף וחשב שנעלמה שלהבתו ולא תשרפנו עוד.

בעניין השיבות הכתנת

יש ליתן את הדעת, מדוע תהיה הכתנת כתובה שמונה פעמים, ומדוע הפשיטוה בבזיון, ומה ראו על ככה לשפוך חמתם על בגד כתנת הפסים. ועוד, שאין זכר לה אח"כ בסיפורו של יוסף. וזכר רק את חלומותיו ולא את הפשטת כותנתו.

ואף כי אמרה הגמ' שבזה היתה להם קנאה, בודאי אין הדברים כפשוטם להחשיבם לקנא בעבור הבגדים. אלא ודאי יש לומר כי בעבור מה שסימל

לעומקו של מקרא וישב

ובזה שהפשיטו וקרעו וטבלו בדם השעיר רצו לקחת ממנו את הכח הזה כי לא יראני האדם וחי, אך לו נתכנו עלילות.

וזה שאמר יעקב בדבריו הפשוטים המחולקים לשלשה:

- א' **כְּתַנַּת בְּנֵי**
ב' **חַיָּה רְעָה אֶכְלֶתְהוּ,**
ג' **טָרֵף טָרֵף יוֹסֵף.**

ולעומקו של מקרא יובנו דבריו של יעקב בבחינת צדיק גוזר והקב"ה מקיים. וזה שיעור תוקף דבריו:

א. **כְּתַנַּת בְּנֵי חַיָּה** אין לקחת ממנו את הכח להציץ מעבר לפרגוד על ידי קריעת הכתנת. כי כוחה של הכתנת חיה וקימת.

ב. **רְעָה אֶכְלֶתְהוּ.** הרעה תאפל ותגמר כיתהו הזה שלפני בריאת העולם.

ג. **טָרֵף טָרֵף יוֹסֵף.** הטָרֵף נטרף ואיננו. כדאמר יעקב ללכן (פר' ויצא, לא, לט') **טָרֵפֶה לֹא-הִבָּאתִי אֵלֶיךָ אֲנֹכִי אַחְטֹנֶה מִיָּדִי תִּבְקַשְׁנָה גְּנַבְתִּי יוֹם וּגְנַבְתִּי לַיְלָה.** כן אמר יעקב לקב"ה,

פעמים בפרשה ענין הכתנת, חד לגופיה ועוד שבע פעמים, כנגד **שבעה רקיעים** שנפתחו בפניו עד בואו לפני כסא הכבוד.

ולכן נאמר וַעֲשֵׂה לְךָ כְּתַנַּת פָּסִים. כעין לבוש ציצית, שנאמר בה **ועשו להם.**

ומעתה, נותר להבין מדוע לא תהיה חשיבות יותר לכתנת. וי"ל שכאשר הפשיטוהו ממנה, כבר לא היה צריך לה, אלא **שהיה מופשט מהגשמיות והגיע בעצמו לדרגת מלאך.** וחלומותיו ונשיאת חן שלו במצרים יוכיחו.

ונרמז ענין זה בפסוק בתהלים **עֲדוֹת בִּיהוֹסֵף שָׁמוּ בְּצִאתוֹ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם.** (בתהלים פא, ו').

שמשוהפשטה כותנתו, נתלבש באות ה'. **עֲדוֹת בִּיהוֹסֵף שָׁמוּ בְּצִאתוֹ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם.** ביהו-ספ. ביהו-ס"ף בגימטרי' קטנה 5, היא האות ה'. יוצא איפוא ששמו כשם השם, ביהו-ספ, ביהו-ה. אל תקרא **שָׁמוּ** אלא **שָׁמוּ.** ונרמז בזה שקבל כח **בְּשָׁמוּ** מעת **שָׁמוּ** אותו בבור.

לעומקו של מקרא וישב

וּשְׁמָהּ תִּמְרָה. ונרמז כאן שלקחה
לעצמו, על ידי ער בכורו.

^ ^ ^ ^

וַיִּגְדַּל לְתִמְרָה לְאִמֶּר הַגֵּה חֲמִידָה עֲלֶיהָ
תִּמְנַתָּה (לח, י"ג).

וַיִּרְדַּד יְהוּדָה פִּירֵשׁ רִש"י, למה
נסמכה פרשה זו לכאן והפסיק
בפרשתו של יוסף ללמד שהורידוהו
אחיו מגדולתו וגו' אילו אמרת להשיבו
היינו שומעים לך. ע"כ.

וכן דרשו במדרש רבה ירידה היתה
לו. ואילו כשהלך תמנתה כתיב עליה.
הגה חמידָה עֲלֶיהָ, שעליה היתה לו.

ועל דרך הפשט כפירש"י שתמנה
בשיפוע ההר היתה יושבת, עולין לה
מכאן ויורדין לה מכאן.

ולעומקו של מקרא יש לומר, על
פי המדרש כדלקמן, שעל ידי הולדת
פרץ וזרח עליה היתה לו, ליהודה,
שמהם יעלה ויזרח אורו של בן
פרציי.

וכן נאמר במדרש רבה: [פרשה פ'ה]

טָרַף טָרַף יוֹסֵף, נטרף הטרף ואיננו,
וכאמרו: אֵין כֵּאן טָרַף.
אנכי אחטנה, במידת האנכי ה'
אלקיך, הריני מחטא ומנקה ומזכך את
הטריפה.

וַיִּגְבַּתִּי יוֹם וַיִּגְבַּתִּי לַיְלָה, מה שנגבב
יוסף ממני והוא בבור ללא יום וללא
לילה. הכל טָרַף והוא נשאר יוסף. כי
רחל אמרה יוסף ה' לי בן אחר. שיוסף
הוא בבחינת מוסיף והולך ואין לו
הפסק כלל. ולכן נאמר וַהֲגֵה אֵין-
יוֹסֵף בְּבוֹר (לז, כט') כי אין מציאות
של יוסף בבור.

^ ^ ^ ^

וַיִּקַּח יְהוּדָה אִשָּׁה לְעֵר בְּכוֹרֹו
וּשְׁמָהּ תִּמְרָה. (לח, ו')

ליכא מילתא דלא רמיזא באורייתא.
כאן רמז הכתוב שאותה אשה שלקה
יהודה לער בכורו, סופו שִׁיקְחָהּ לוֹ
לעצמו. והטעם תחת המלה אִשָּׁה,
יוכיח. שכן היא מוטעמת בטיפחא
שהיא מעין הפסקה קלה, ולא בהכרח
מחוברת עם שלאחריה. וכאמרו:
וַיִּקַּח יְהוּדָה אִשָּׁה, (לער בכורו)

לעומקו של מקרא וישב

וחזר עליו הכתוב ג' פעמים, וכן משום מה ציין הכתוב כי שמו חירה. יאמר חירה וממילא אנו יודעים כי הוא רעהו העדלמי הכתוב בתחילה. או יאמר רעהו העדלמי ואין צורך שוב להזכיר את שמו חירה.

ולעומקו של מקרא יש לומר שהצריך הכתוב גם לקוראו חירה וגם להזכיר כינויו רעהו העדלמי. קראו חירה, שעד כאן ילווהו חרון אף של מקום, ומכאן ואילך יצא לחירות, ויולד ממנו מלך המשיח, שייאמר עליו [ישעיהו יא, ג] וְהָרִיחוּ בְּנֵי־אֵת ה'.

ומי יעיד עליו, יעיד עליו רעהו העדלמי, הרומז להקב"ה, שהקב"ה מעיד עליו לְמִי, חלקהו לשתי תיבות: הַעֵד-לְמִי, שהקב"ה מעיד עליו שאין לו אלא לב אחד לאביו שבשמים. ולכן נקרא יהודה שמודה מלשון תודה ומלשון הודאה.

^^^

וישלח יהודה את-גְּדֵי הָעֲזִים (לח, כ), מדה כנגד מדה ראינו כאן, כשם שנתן להטביל את כתנת יוסף בדם שעיר עזים, הוצרך לחשוש מן הבזו כאשר שלח את גדי העזים לתמר,

ראובן הָיָה עָסוּק בְּשִׂקוֹ וְתַעֲנִיתוֹ, וַיַּעֲקֹב הָיָה עָסוּק בְּשִׂקוֹ וּבְתַעֲנִיתוֹ, וַיְהוּדָה הָיָה עָסוּק לִקְחַ לֹו אִשָּׁה, והקב"ה הָיָה עוֹסֵק בּוֹרְא אוֹרוֹ וְשֵׁל מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, וַיְהִי בְּעַת הַהִיא וַיֵּרָד יְהוּדָה. (ישעיהו סו, ז): בְּטָרְם תְּחִיל יִלְדָה, קֹדֶם שְׁלֹא נוֹלַד מִשְׁעַבְד הָרֵאשׁוֹן נוֹלַד גּוֹאֵל הָאֲחֵרוֹן, הוא בן פרצי.

ועל דרך הרמז והסוד, יש לומר וַיִּגְד לְתַמָּר לְאִמָּר הִגָּה חֲמִיד עֲלֶיהָ תַמְנָתָהּ, מאי וַיִּגְד, מי הגיד לה. ושמא יש לומר שוַיִּגְד לְתַמָּר על ידי המלאך והשם הק' מע"ב שמות על"ה, שנאמר עֲלֶיהָ תַמְנָתָהּ.

^^^

חירה רעהו העדלמי

וַיְהִי בְּעַת הַהִיא וַיֵּרָד יְהוּדָה מֵאֵת אֲחִיו בִּישַׁע-עַד-אִישׁ עַד־לְמִי וּשְׁמוֹ חִירָה: (לח, א), וַיִּרְבֵּל הַיָּמִים וַתִּמָּת בַּת-שׁוֹעַ אִשְׁת־יְהוּדָה וַיִּנָּחַם יְהוּדָה וַיַּעַל עַל-גְּזוּי צֹאנוֹ הוּא וְחִירָה רֵעֵהוּ הַעֵד־לְמִי תַמְנָתָהּ (לח, יב), וַיִּשְׁלַח יְהוּדָה אֶת-גְּדֵי הָעֲזִים בְּיַד רֵעֵהוּ הַעֵד־לְמִי לְקַסֵּת הָעֲרָבוֹן מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא מִצָּאָהּ (לח, כ),

יש ליתן את הדעת, לשם מה כינה הכתוב את חירה בשם רעהו העדלמי,

לעומקו של מקרא וישב

אֲשֶׁר עַל-דֶּרֶךְ תִּמְנַנְתָּה כִּי רֵאתָהּ כִּי-
גָדַל שָׁלָה וְהוּא לֹא-גִתְגָה לוֹ לְאִשָּׁה:
[לח, יד']

בְּפֶתַח עֵינַיִם. פירש"י בפרשת דרכים.
ופירש בשפתי חכמים: לפי ששני
דרכים מתפשטות זה לכאן וזה לכאן,
צריך לפתוח עינים להתבונן באיזה
דרך ילך, והיינו פתח עינים פתיחת
עינים.

ולעומקו של מקרא ייאמר בפתח
עיניים היינו השגחת ה'. כנאמר:
[דברים, עקב, י"א, יב'] אֲרִיז אֲשֶׁר-ה'
אֶלְקִיד דָּרַשׁ אֲתָה תְּמִיד עֵינַי ה'
אֶלְקִיד בָּהּ מְרִשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אֲחֵרִית
שָׁנָה.

ושמא יש לומר שזכתה לדרגתן של
שרה רחל ורעה שנפקדו בר"ה [מסכת
ראש השנה יא.], אלא שלא הזכירו
זאת חז"ל לפי שלא נעשה בדרך של
כבוד. ולכן ירמוז הכתוב באומרו וְעַד
אֲחֵרִית שָׁנָה למשיח בן פרצי שימלוך
באחרית הימים.

ובשימת לב, כתוב [פסוק כא'] הוּא
בְּעֵינַיִם עַל-הַדֶּרֶךְ כְּתִיב הוּא וקרינו
היא, לרמוז כנ"ל שהיא בעיניים על

כאומרו: [לח, כג'] וַיֹּאמֶר יְהוָה הַתְּקַח-
לָהּ פֶּן גִּתְגָה לְבוֹז הַגָּה שְׁלֹחַתִּי הַגְּדִי
הַזֶּה וְאַתָּה לֹא מְצֹאָתָהּ.

וכעניין זה מובא במדרש רבה פה,
אמר רבי יוחנן אמר לו הקדוש ברוך
הוא ליהודקה אמה אמתך לאביך
(בראשית לז, לב): הִסְרָ נָא, סִיף
שְׁתֵּמֶר אוֹמֶרֶת לָךְ הִסְרָ נָא.

כן רמז הכתוב באומרו לרעהו
העדלמי וְאַתָּה לֹא מְצֹאָתָהּ, על שגרם
לומר לאביו כעניין זה: וְאַתָּה לֹא
מְצֹאָתָהּ, לא מצאת את אביתך את
יוסף.

כן ירמוז הכתוב על הצפייה למשיח:
הנה שלחתי הגדי הזה הרמוז לעם
ישראל, לקבל פני משיח, ולא מצא
את אביתו, את משיחו, עד שיעיד
עליו ריעו הוא הקב"ה: [תהל' פט כא]
מְצֹאָתִי דָּוִד עַבְדִּי.

~~~~~

בְּפֶתַח עֵינַיִם

וְתִסֵּר בְּגִדֵי אֱלִמְנוּתָהּ מֵעַלֶיךָ וְתִכְסֵי
בְּצַעֲרֶיךָ וְתִתְעַלֶּף וְתִשָּׁב בְּפֶתַח עֵינַיִם

לעומקו של מקרא וישב

**וְתָסֵר בְּגְלֵי אֱלֻמְנוּתָהּ מֵעֲלִיָּה וְתִכָּס
בַּצְעִיף וּגו'**

בַּצְעִיף בה"א הידיעה, בהצעיף המיוחד. ולעומקו של מקרא יש לומר: הוא אותו הצעיף שהתכסתה בו רבקה, בו נאמר ותקח הצעיף ותתכס. הוא אותו צעיף שנתן אבימלך לשרה שבו נאמר הרי הוא לך כסות עינים לכל אשר אתך ואת כל ונוכחת. ומשרה הועבר ע"י אברהם ואליעזר לרבקה, ויצחק העבירו ליעקב לפני צאתו לחרן, והחזיק הצעיף אצלו עד אשר יתברר מי הוא הראוי מבניו למלוך, ליתנו לו.

והצעיף היה כמעין מה שמבואר על ידי אוה"ח הק' בעניין המטה של משה רבנו: [במדבר, חוקת, כח,] שהמטה שימש כ"הרמנא דמלכא". כעין רשות מאת המלך להמשיך מלכותו על ידיו ושררתו בידי שליחו. וזה לשונו: הנה לפי המדרש [ילקוט] נתגלה לנו כוונת הכתוב למפרע על נכון, כי מה שאמר קח את המטה הוא להורמנותא דמלכא והוראת היות בידו כח עליון וכו', כן הצעיף של שרה ביטא "מלכות" של שרה אשר ממילא קבלה המלכות מהקב"ה המרומז בשמה שרי-שרה, בתחילה לאומתה ולבסוף לכל האומות, ועתה נוסף נופך

הדרך לפי שהוא, הקב"ה, משגיח עליה שם, בפתח עיניים על הדרך, בורא אורו של מלך המשיח. כדברי המדרש.

^ ^ ^ ^

הִבֵּה-נָא אַבּוּא אֱלִיָּף (לח,טז)
הִבֵּה. יש ליתן טעם לאומרו **הִבֵּה.** שכן מצינו שכך אמר יעקב ללבן הבה את אשתי ואבוא אליה. ופי' רש"י שם והלא קל שבקלים אינו אומר כן, אלא להוליד תולדות אמר כך. וכן מצינוי שכך בקשה רחל מיעקב ונתאמר אֶל-יַעֲקֹב הִבֵּה-לִי בָּנִים וְאִם-אֵין מְתָה אֶנְכִי.
וכאן אומר יהודה הִבֵּה-נָא אַבּוּא אֱלִיָּף.

ועל דרך הסוד יש לומר הִבֵּה הוא המלאך הממונה להעמיד דורות של צדיקים. והוא אחד משמות ע"ב הקדושים הנכתב בשם ההב. ולמפרע הוא הבה. שמתברר למפרע שבקשתם לשם שמים היתה.

^ ^ ^ ^

לעומקו של מקרא וישב

ולעומקו של מקרא יכוון הכתוב ללבושים פנימיים של צניעות המביאה לידי כח נבואי.

ועל דרך הצנח יש לומר, צעי"ף ר"ת צניעות ענוה יחוד פנימיות.

ויש ליתן טעם להבדל בין לבוש חיצוני ופנימי.

המתלבש בגאווה, משתמש בלבושו של הקב"ה, שנאמר גאות לבש. ואצל הקב"ה הוא לבוש פנימי. אבל האדם הלובש את לבושו של הקב"ה כביכול, הרי זה לבוש חיצוני, שאינו מתאים לו.

והצעיף הוא הצעיף המיוחד המביא לידי רוח הקדש, הוא הלבוש הפנימי, והרי זה חלק מהמידות הטובות שצריך האדם לדבוק בהם. **צדיקות ענוה יחוד ה' ופנימיות**.

וזה היה לאמהות הקדושות, **וגם לתמר**, שהנחילה צעיפה למלך המשיח שיצא ממנה. שנאמר בו [ישעיהו כח, ה']: **ביום ההוא יִהְיֶה יְהוָה צִבְאוֹת לְעֵטְרַת צְבִי וְלְצִפְיֶיךָ תִּפְאֶרֶת לְשָׂאֵר עַמּוֹ. ופירש המלבי"ם: צפירת תפארה. אור**

במלכותה על ידי הצעיף שקיבלה **מאבימלך**, באומרו הנה הוא לך כסות עינים. ואותו "הרמנא דמלכא" מקורו **במלך העולם**, כי גם מה שניתן לה על ידי אבימלך הרי הוא בהשגחה מלמעלה ונרמז במילים **אבי-מלך**.

והכתוב לא פירש את נתינת הצעיף אלא ברמז של ה"א הידיעה.

ומכאן הגיע הצעיף לתמר, שהרי רבקה שולחת את יעקב לישא אשה ונתנה לו את "**ההרמנא דמלכא**" להמשיך השושלת. אלא שיעקב נשא שתי נשים וחכה לראות למי מהן או לצאצאיהן תעבור המלכות, ומשנולד יהודה ולאחר מכן כאשר העביר המלכות מראובן ונתנה ליהודה, נתן יעקב את הצעיף ליהודה להיות אשתו או אשת מי מצאצאיו ממשיכה את שושלת **אמה של מלכות** וניתנה על ידי יהודה **לתמר**. הוא הצעיף שבו נתכסתה בביתו של יהודה [רש"י, לח, טו'], לכן עתה לא הכירה. ואף כי יכולה לכאורה להראות ליהודה את הצעיף בעומדה לפני בית דינו, אין זו הוכחה למה שטענה כי ממנו היא הרה. לכן השתמשה במטה וכו' של יהודה ולא בצעיף.

לעומקו של מקרא וישב

וזה שאמר חירה ליהודה: [לח, כב']
וְגַם אֲנֹשֵׁי הַמָּקוֹם אָמְרוּ לֹא-הִיְתָה
בְּזֶה קִדְשָׁהּ, שֶׁהַמְּלֹאכִים נִקְרָאִים
"אִישִׁים", ו"הַמָּקוֹם" הוּא הַמָּקוֹם
בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם וְאִין
הָעוֹלָם מְקוֹמוֹ. וְהֵם מְעִידִים: לֹא הִיְתָה
בְּזֶה קִדְשָׁהּ, וְרַמְזוֹ לוֹ בְּזֶה מְלֹאכֵי
הַשָּׂרֵת שֶׁקִּדְשָׁהּ לֹא הִיְתָה פֶּה אֲבָל
קְדוּשָׁהּ הִיְתָה פֶּה.

^^^^

וַיְהִי | כְּמִשְׁלֵשׁ קִדְשִׁים וַיִּגְדַּל
לְיִהוּדָה לֵאמֹר זִנְתָה תִּמְרָה פִּלְתָּהּ
וְגַם הִנֵּה הִרְגָה לְזַנוּגִים וַיִּאָמֶר
יְהוּדָה הִרְצִיאוּהָ וְתִשְׁרַף

פירש"י לפשוטו של מקרא: ולשון
כמשלש חדשים, כהשתלש החדשים,
כמו ומשלוח מנות (אסתר ט, יט.),
משלוח ידם (ישעיהו יא, יד').

ומסביר המהר"ל בפירושו גור-אריה
על התורה, שכוונת רש"י באומרו
כהשתלש החדשים לומר שאין זה
פועל אלא שם [עצם]. שהיו ג' חדשים
מחוברים זה לזה ולא ג' חדשים נפרדים
בזה אחר זה. וכ' הדמיון היא כדרשת
חז"ל שהגיעה לשליש עיבור מז' חדשי

השחר הצומח והולך עד נכון היום,
לשאר עמו היא מלכות יהודה.
והכונה לצעיף העונה המפאר את
מלך המשיח הבא מיהודה.

^^^^

וַיִּשְׁאַל אֶת-אֲנֹשֵׁי מְקוֹמָהּ לֵאמֹר אַיֶּה
הַקִּדְשָׁהּ הוּא בְּעֵינֵינוּ עַל-הַדָּרָךְ
(לח, כא')

על דרך הרמז, ירמזון אליו מלפני
לקדושה שאומרים מלאכי השרת עם
עם ישראל קבוצי מטה, שהמלאכים
נקראים איש, ושואל כל אחד לשני
איפה מקום כבודו להעריצו, ונצנצה בו,
ביהודה, רוח הקדש שיש בה בתמר
קדושה כמלאכי השרת. לכן שלח ביד
רעהו לשאול באלה המלים: איפה
הקדושה. ועוד יש לומר, איפה הוא
אחד משמות ע"ב הקדושים, ורצה בזה
שיהיה לו לעזר למצוא אותה. לכן
נאמר: וַיִּשְׁאַל אֶת-אֲנֹשֵׁי מְקוֹמָהּ לֵאמֹר
איפה הקדושה.

ואנשי המקום כנ"ל, מרמזים על
מלאכי עליון המברכים ברוך כבוד
השם ממקומו, והם אנשיו-מלאכיו של
הקב"ה הנקרא מקומו של עולם.

לעומקו של מקרא וישב

זכותו עמדה לו שיכתב לדורות ו**בבבנה** לא **שָׁלְחוּ אֶת יָדָם**. ואע"פ שהאחד שרשו **בזו** והשני שרשו **בזה**, הרי שתי אותיות משותפות להם, והם ב.ז. וכמו שנאמר במלחמת סיחון "רק ה**בְּהֶמָּה בְּזוּנוֹ** לְנוֹ וְשָׁלַל הָעָרִים אֲשֶׁר לְכַנְּנוֹ" [דברים ב, לה'] ואילו במלחמת עוג נאמר: "וְכָל הַבְּהֶמָּה וְשָׁלַל הָעָרִים **בְּזוּנוֹ** לְנוֹ" [דברים ג, ז'] ופירש רש"י שם [ב, לד'] (על פי הספרי בלק): בביות סיחון נאמר **בזונו** לנו, לשון **ביזה**, שהיתה חביבה עליהם ובזוזים איש לו, וכשבאו לביות עוג כבר היו שבעים ומלאים, והיתה **בזויה** בעיניהם, ומקרעין ומשליכין בהמה ובגדים ולא נטלו כי אם כסף וזהב, לכך נאמר **בזונו** לנו לשון בזיון. הכי נמי אמר יהודה בְּן נְהִיָּה לְבוֹזוֹ לשון בזיון, ונתקיים בזרעו בלשון ביזה ו**בבבנה** לא **שָׁלְחוּ אֶת יָדָם**.

וכן נרמז ברש"י חלקה של תמר **בהולדת משיח בן דוד** וגבורתו אשר יעשה בגויים, כדפירש רש"י **כמשלש** כמו **משלוח יָדָם** כמובא בישיעיהו פרק י"א, שבזה הפרק מתנבא ישעיהו הנביא על משיח בן דוד, ו**יִצְאָה חֲטָר מִגְּזַע יִשְׂרָאֵל וְנִצְרָה מִשְׁרָשָׁיו יִפְרָה** [שם, פסוק א'], ורמז על מטהו של יהודה שניתן לתמר בעבור ליקוחיו, שכן סרסוה ודרשהו, שיצא גזע ישי מחטר יהודה, הוא מטהו,

הריון שלה, והם חלק מראשון וחלק משלישי וחדש שני בתווק. ולכן הביא רש"י עוד שתי דוגמאות **לכאורה לשוניות** לומר שהכוונה לשם עצם [ולא לפועל], כמו: **משלוח מנות** במגילת אסתר ו**משלוח ידם** בנבואת ישעיהו.

ולעומקו של מקרא יש לומר שרש"י בפירושו רומז כאן למרדכי היהודי שחלקו מיהודה [מגילה יב.], ולמשיח בן דוד שבא מיהודה.

וזה שאמר יהודה [לח, כג'] וַיֵּאמֶר יְהוּדָה תִּקַּח-לָּהּ פֶּן נִהְיֶה לְבוֹז הַגּוֹי שְׁלַחְתָּלִי הַגִּדִי הַזֶּה וְאַתָּה לֹא מִצְאָתָהּ. תִּקַּח-לָּהּ. פירש"י יהיה שלה מה שבידה.

ולעומקו של מקרא תִּקַּח-לָּהּ מקח טוב לקחה תמר לעצמה, שנס פורים ומשיח בן דוד יהיו חלקה מכל עמלה. ונרמז בזה נס פורים כפירוש רש"י **כמשלש** כמו **משלוח מנות**, ועוד יש לומר כדרך אומרו בְּן נְהִיָּה לְבוֹזוֹ שידבקו היהודים בנקיון כפיה ורוח הקדש תכתוב עליהם [אסתר ט, טז'] ו**בבבנה** לא **שָׁלְחוּ אֶת יָדָם**. ובזכות שלא ביזה את תמר ואמר צדקה ממני, גם

לעומקו של מקרא וישב

לא-ל עליון, והוא תיקון הדורות על ידי קורא הדורות מראש, למכירת האחים את יוסף אשר מכרו אביון בעבור נעליים, וכל זאת על ידי תמר שאותה שיבח דוד מלך ישראל מצאצאיה באומרו: צדיק כתמר יפרח, הוא משיח בן דוד, עת מְלֹאָה הָאֲרֶץ דַּעָה אֶת ה' כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים [שם ט'], עת יהיו כל ישראל "שתולים בבית ה', בחצרות אלקינו יפריחו", בב"א.

^^^

**הוא מוֹצֵאת וְהיא שְׁלֹחַה אֶל-
חַמִּיהָ לֵאמֹר לְאִישׁ אֲשֶׁר-אֶלְהָ לֹו
אֲנֹכִי הָרָה וְתֹאמַרְהָ הִכָּר-נָא לְמִי
הַחֲתָמָה וְהַפְתִּילִים וְהַמַּטָּה הָאֵלֶּה
(לח, כה')**

הוא מוֹצֵאת ודרשו שכבר הציתו האור כדי לשרפה. ויש לשאול, היאך אם כן שלחה אל חמיה, וכיצד התעכב עניין ההצתה.

ועל דרך הצח והסוד יש לומר, שתמר שלחה כביכול שני מלאכים קדושים היוצאים משמות ע"ב הקדושים הנקרא בשם **לאה ו הרה**. ועל ידם טובב הקב"ה העניין כדי להוציא ממנה משיח בן דוד.

ונצר משרשיו הם יהודה ותמר ממנו יפרה, ועוד נאמר שם וְעָפּוּ בְכַתְּףָ פְּלִשְׁתִּים יָמָה יַחְדָּו יָבֹזוּ אֶת בְּנֵי קָדָם אָדָם וּמוֹאֵב מִשְׁלוּחַ יָדָם וּבְנֵי עֲמוּן מִשְׁמַעְתָּם [שם, י"ד], ונרמז בזה שבימי משיח בן דוד יבוזו את בני קדם, גם המתנות שנתן אברהם להם, לבני קדם, גם אותם יבוזו, מפני שלא היו ראויים להם, וזה שאמר יהודה "פן נהיה לבוז", פן אנחנו ולא בני קדם יהיו לכיזה, ומתמר יצאו הבוזזים לבני קדם, עליהם מְלַךְ שם בן נח הוא אביה של תמר, וכן נאמר שם **וּמוֹאֵב מִשְׁלוּחַ יָדָם**, שגם את מואב יבוזו על ידי מי שיצא ממואב מרות המואביה, בשושלת הדורות מיהודה ותמר, ומשלוח ידם יהיה גם בבני עמון ממנה באה נעמה העמונית שנישאה לשלמה נצר משרשיו של דוד, וזה שאמר **ובני עמון משמעתם**, וכן נאמר [שם פס' טו'] **וְהִדְרִיף בְּנִעְלָיִם** הם העולים לרגל על ידי משיח בן יוסף ומשיח בן דוד, אשר יהיה השלום ביניהם כמובא בפרק זה [י"א יג']: **וְסָרָה קִנְאָת אֶפְרַיִם וְצָרְרִי הַיְהוּדָה וְכָרְתוּ אֶפְרַיִם לֹא יִקְנָא אֶת הַיְהוּדָה וְיַהוּדָה לֹא יִצָּר אֶת אֶפְרַיִם**, ועל כך שיבח שלמה המלך את כנסת ישראל העולה לרגלים [שה"ש ז, ב'] באומרו: **מָה יָפוּ פַעְמִיךָ בְּנִעְלָיִם בַּת נְדִיב**, היא תמר בת שם שנדבה רוחו להיות כהן

לעומקו של מקרא וישב

כתנת בפרשה, כשם שמהמיניהם של
כהנים ומבלואי בגדיהם מאירים
הלפידים, והם שמונה ימים.

~~~~~

וַיִּבְרָא אֱלֹהֵינוּ כִּי ה' אֱתוֹ (לט, ג').

כִּי ה' אֱתוֹ כתוב בהוי"ה. וְכָל אֲשֶׁר-
הוּא עֲשָׂה ה' מִצְּלִיחַ בְּיָדוֹ גם כתוב
בהוי"ה. ופרש"י ה' אתו שם שמים
שגור בפיו.

ובהתבוננות בפרשה תחזינה עינינו
מישרים, כי שם שמים האמור ששגור
בפיו הוא אלקים. כמו וחטאתי
לאלקים. האלקים יענה את שלום
פרעה וכו'. ויש לשאול מדוע תעיד
התורה כי שם שמים השגור בפיו זה
הוי"ה, בעוד אשר יעידו הכתובים כי
שם שמים השגור בפיו הוא אלקים.
וכאמרו וחטאתי לאלקים.

ויש לומר, שאמנם יוסף מצדיק עליו
את הדין במידת אלקים, ומן השמים
מושפעים עליו רחמים במידת הוי"ה.

ועוד, שיוסף רואה את האלקות בכל
דבר, ולזה מושפע עליו סיעתא
דשמיא שמעל הטבע במידת
הרחמים.

וזה שאמרה: לְאִישׁ אֲשֶׁר-אֵלֶּה לֹא
אֲנֹכִי הִרְהוּ. אֵלֶּה אֲנֹכִי הִרְהוּ הֵם ג'
שמות קדושים. ובשם שני השמות
הקדושים האלה לאה ו הַהֵר בתוספת
שם אֲנֹכִי נתעכבה ההצתה.

ועל דרך הצח יאמר: שהמלאך לאה
נשלח על ידי לאה אמו של יהודה
להוציא ממנו משיח ה', ולא לפגום
בהריון של תמר, ולזה נשלח המלאך
ושמו הַהֵר הממונה על ההריון.
והשתמשה בשם הק' אֲנֹכִי להורות
שמאת השם הוא, שאֲנֹכִי שלח לי את
המלאך הַהֵר הממונה על ההריון.
והיינו לְאִישׁ אֲשֶׁר-אֵלֶּה לֹא אֲנֹכִי
הִרְהוּ, לאמור למלאך הנקרא איש אשר
כיניו אֵלֶּה הִרְהוּ, לֹא - לְאֹנְכִי,
התפארת והתהילה.

~~~~~

ועל דרך הרמז, תרמוז הפרשה לנס
חנוכה:

חותמך ופתילך ומטך. חותמך הוא כלי
הנר המכיל שמן, הפתילה היא
הבוערת, ומטך הוא הנר איתו הוא
מדליק. ועוד: אמרה לו פתילך לשון
יחיד, ואחר כך אמרה פתילים, לשון
רבים. והוא רמז למוסיף והולך. ועוד
י"ל: כנגד שמונה פעמים שכתוב

לעומקו של מקרא וישב

יוסף (לט,ו). ויש ליתן טעם לשינויים אלו.

וישב לומר, שבתחילה נהג אדונו עם יוסף בדרך של כבדהו וחשדהו, ולכן לא נכתב עליו אשר. שלא היה עדיין מאושר ממנו.

ולאחר שראה נאמנותו ללא גבול, היה מאושר בכך, ונתן לו את אישורו. וזה שאמר יוסף וכל אשר יש לו נתן בידי ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וגו', וכוונתו שלא יפגום באמון שנתן לו באשרו.

^^^

ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וקטאתי לאלהים (לט,ט).

ובמדרש רבה מובא: וקטאתי לה' אין כתיב כאן אלא וקטאתי לאלקים. ועמדו על כך מפרשי המדרש שטעות סופר הוא. שכך רצה המדרש לומר וקטאתי לאדני, לאדון שלי, אין כתיב כאן אלא לאלקים. שרוצה המדרש כביכול לשבח את יוסף ולומר שיוסף חשש על כבוד המקום יותר מאשר בין אדם לחבירו. וטעות המדפיסים הפכה את האדני בחיריק

ועוד יש לומר, שגם כאשר מזכיר שם אלקים, מצייר הוא את שם הויה. וכשם שאמר אברהם ניאמר אדני' יהוה במה אדע פי אירשנה (בראשית ט"ו, ח). שם יהוה מצויר במחשבה הויה, ומנוקד אלהים כזה: יהוה'.

^^^

ויעזב כל-אשר-לו ביד-יוסף (לט,ו).

ויעזב. וכנגד זה החזיר לו יוסף טובה תחת טובה שנאמר ויעזב בגדו בגדה.

ודרשי רשומות יאמרו שעל כך נאמר [שמות כג,ה]: עזב תעזב עמו, ע"י שקיים זה עזב עמו, קיים זה תעזב עמו.

^^^

וכל-יש-לו נתן בידו (לט,ד). בכל-אשר יש-לו (לט,ה). ויעזב כל-אשר-לו ביד-יוסף (לט,ו).

בשימת לב, בתחילה אמר ללא המלה אשר, וכל-יש-לו נתן בידו, ורק אחרי כן אמר פעמיים אשר. בכל-אשר יש-לו (לט,ה). ויעזב כל-אשר-לו ביד-

לעומקו של מקרא וישב

כביכול בין לומר וימאן ובין לומר וימהן. ויהיה וימאן כאומרו: ויאמר אין. ויהיה וימהן כאומרו: ויאמר הן. ובין ויאמר אין ובין ויאמר הן, ניצחה האל"ף את הה"א, ויאמר אין. ולכן נאמר וחסאתי לאלקים. כלומר איך אעשה הרעה הגדולה הזאת לומר הן, וחסאתי לאדון, ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת שלא לומר אין באלף וחסאתי לאלקים, שנכנעתי ליצרי. וזה הפטפוטני דברים שהיה בינו לבין יצרו.

וַתִּתְפַּשְׂהוּ בְּבִגְדוֹ (לט, יב')
בבגדו המיוחד היינו אור הציצית העולה תרי"ג, ובזה הראתה לכולם שבגד זה של איש עברי למען יאמינו כולם.

וַתִּתְפַּשְׂהוּ בְּבִגְדוֹ על מה נתפס, נתפס על בגדו. על מעשיו החיצוניים. על כל מעשיו החיצוניים עד היום. מסלסול שערו וכתונת הפסים ודברי החלומות לאחיו והוצאת דבתם אל אביהם, עד בגדו שנשאר בידה, **על הכל נתפס בתפיסה אחת.**

ואע"פ שהדברים עמוקים ויש בהם סיבובי סיבות ביד ההשגחה העליונה,

של אדון שלי [לאדני] לשם אדנות [לאדני' כלומר לה], וטעות הוא. **ואכן, תירצו** שאמר וחסאתי לאלקים לא משום שמחשיב כבוד שמים יותר מכבוד האדם, שהרי כבוד האדם הוא כבודו של הקב"ה, שזה רצונו של הקב"ה, שיכבדו זה לזה, אלא אמר **לאלקים** ופירשו שם **לשון שבועה**, ובאמת התכוון שחטא זה לאדוניו הוא.

ואמנם כן יש לשאול, מדוע לא אמר וחסאתי לאדני. וי"ל דמה שאמר חסאתי לאלקים כולל כבר פגיעה באדוני, בין אדם לחבירו. כי יהיה בזה חילול השם גדול ונמצאתי בחטא כפול. גם לאדון וגם לאלקים.

וַיִּמְאָן

מוטעם בשלשלת. ויבואר בדרך הצח, שאסר את עצמו בשלשלאות של ברזל כנגד יצר הרע.

ועוד, תורה השלשלת שיש כאן כמין דו שיח בינו ובין יצר הרע. וזה שפירשו **שפטפט ביצרו**. ומה הוא

הפטפוט:

לעומקו של מקרא וישב

אם-רָעָה בְּעֵינַי אֲדַגֵּיחַ אֲשֶׁר-(לא)
לוֹ יַעֲזָה וְהִפְדָּה לְעַם נְכָרִי לֹא-
יִמְשַׁל לְמַכְרָה בְּבַגְדוֹ-בָּהּ.

ובשימת לב לכתוב והקרי:

כתיב לא יַעֲזָה וקרי לוֹ יַעֲזָה.

ואשר על כן ידרש:

אם-רָעָה אשת פוטיפרע **בְּעֵינַי אֲדַגֵּיחַ**
הוא פוטיפרע **אֲשֶׁר לוֹ יַעֲזָה**, לעצמו,
ולא **יַעֲזָה** ליוסף, **וְהִפְדָּה** שעל ידי
מיאוונו להיות עמה **פדה את נפשו**
מרתת שחת, **לְעַם נְכָרִי** שהוא מצרים
לֹא-יִמְשַׁל לא יוכל להיות מושל
במצרים כל זמן שהוא **בְּשׁוּק וּבַגְדוֹ**
בִּידָה. וכינה הכתוב את השוק במלה
לְמַכְרָה. זה שכתוב: **לְעַם נְכָרִי לֹא-**
יִמְשַׁל לְמַכְרָה בְּבַגְדוֹ-בָּהּ.

אך לאחר תיקונו בבית הסהר כאשר
אין **בגדו בה**, שנאמר ויגלה ויחלף
שמלותיו, יהיה הוא המושל בעם
נכרי. וזהו וינס ויצא החוצה, מלשון
נס להתנוסס. שעלה ממעשה זה בדרגה
כנס להתנוסס, ויצא טבעו ושמנו
בעולם.

או כלך לדרך זו, שכל העבודה
החיצונית נְסָה ויצאה החוצה ממנו

והם כולם אחוזים בענינים פנימיים,
מכל מקום הקליפות נאחזות במה
שעיני האנשים רואות.

ולאחר תפיסתו זאת החל יוסף את
עבודתו הפנימית, ולכן נאמר בו
ויגלה ויחלף שמלותיו.

ועל דרך הדרש יש לומר כי
ותתפשהו בבגדו וינס ויצא החוצה,
חוזר על בגדו. שבגדו החיצוני נס
ויצא החוצה. ונשאר הגוף עם
עבודתו הפנימית, עבודה שבלב,
אמונה ובטחון ומידות נפש נעלות ומן
השמים סייעוהו שייאסר על מנת כן.
להכין את עצמו לקראת הפגישה עם
אחיו מתוך סלחנות והבנה בהשגחת
השם בעולם ומתוך עבודה פנימית על
המידות.

~~~~~

וּתְתַפְשֶׁהוּ בְּבַגְדוֹ

בְּבַגְדוֹ בָּהּ

ליכא מילתא דלא רמיזא
באורייתא

על דרך הצח תרמוז הפרשה לפסוק
בסדר משפטים חומש שמות כ"א ה'.

בו נאמר **בְּבַגְדוֹ-בָּהּ:**

לעומקו של מקרא וישב

החוצה מחוץ לחדרה, וכדי להעלות את חמתו אמרה כן.

והלאה והוא נשאר עם עבודתו הפנימית.

^ ^ ^ ^

ולעומקו של מקרא ועל דרך הצח ירמזון הכתובים לפרסום נס חנוכה.

וינס ויצא הקוצה (לט, יב')

כיצד:

וינס הקוצה (לט, יג')

לפי שכתוב שתי פעמים וינס החוצה, ועוד שתי פעמים וינס ויצא החוצה, רמזה התורה שעיקר מצות נר חנוכה לפרסם הנס בחוץ. שכתוב: וינס ויצא הקוצה וכאומר ויהי נס ויצא החוצה.

וינס ויצא הקוצה: (לט, טו')

וינס הקוצה (לט, יח')

בשימת לב, כתוב אחד אומר וינס ויצא החוצה. וכתוב אחד אומר וינס החוצה ולא כתב ויצא. ושוב אחרי כן נאמר וינס ויצא החוצה. ולאחר מכן שוב כתוב וינס החוצה. ולא כתוב ויצא.

ויש ליתן טעם בדבר.

ומשהגיעו לידי סכנה, אמרו להדליק על שולחנו ודיו. וזה שכתוב: וינס הקוצה ולא כתיב ויצא. וכאשר חלפה הסכנה חזר הדין להוציא הנר החוצה וזה שכתב שוב וינס ויצא הקוצה. אך מכיון שחזר הדין ולכן הוא רק לכתחילה, לכן שוב נאמר וינס הקוצה בלי ויצא. כי יוצא ידי חובה גם מבלי שיוציא הנר החוצה. ואם יצטרך, יניח על שולחנו ודיו.

וביאר הענין לפשט הכתוב: שבתחילה התורה מתארת את מנוסתו של יוסף, ולא די בכך שנס אלא גם יצא החוצה, ובתרגום מתרגם ונפק לשוקה. שהיה בשוק ללא היחבא והיה בין אנשים שלא יוכל ליפול ברשתה.

ועוד יש ליתן טעם מדוע שינתה לומר לבני ביתה הִבִּיא לָנוּ אֵישׁ עֲבָרִי לְצַחֵק בָּנוּ ולאדוניו אמרה בָּא- אֵלַי הַעֲבָד הָעֲבָרִי אֲשֶׁר-הִבְאֵת לָנוּ לְצַחֵק בִּי. (יט, יז')

וכשראתה שנס החוצה, ועדיין אינה יודעת אם חוץ לחדר או חוץ לבנין, לכן אמרה רק וינס החוצה, ולא אמרה ויצא. ולאחר שקראה לאנשי ביתה ולא מצאוהו באיזור הבית, אמרה להם שוב וינס ויצא החוצה כדי שילכו ויתפסוהו. וכשבא אדוניו אל ביתו לא אמרה לו שיצא החוצה אלא רק נס

ולפשט הדברים יש לומר, שחשבה כיצד לקומם על יוסף כל אחד ואחד מבני ביתו במה שנוגע לו. לאנשי

לעומקו של מקרא וישב

ובית יוסף להבה והוא לשטן לעשו, ובהעדרו אין חשש לעשו. אשר על כן חשב עשו כי אכן לא התקיימה הברכה ביעקב, ולאחר הקבורה חזר לשעיר.

^^^

וַיִּקַּח אֲדֹנָי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיְתַנְהוּ אֶל-בֵּית הַסֵּהר וְגו' וַיְהִי-שָׁם בְּבֵית הַסֵּהר וְגו' וַיִּתֵּן חֲזוֹן בְּעֵינָיו עַל בֵּית-הַסֵּהר: וַיִּמָּן עַל בֵּית-הַסֵּהר בְּיַד-יוֹסֵף אֵת כָּל-הָאֲסִירִים אֲשֶׁר בְּבֵית הַסֵּהר וְגו' אֵין עַל בֵּית-הַסֵּהר רֵאָה אֶת-כָּל-מְאוּמָה בְּיַד וְגו'. (לט, כ')

יש ליתן טעם מדוע יחזרו המלים בְּבֵית הַסֵּהר שש פעמים בארבעה פסוקים [פרק לט, פס' כ-כג].

ולעומקו של מקרא יש לומר כהמדרש רבה, שיוסף היה בבית הסהר ביום, ובלילה חוזר לבית פוטיפרע להנהיג את ביתו. והרמז לכך במלים בית הסהר שש פעמים. מבית לסהר ומסהר לבית, וחוזר חלילה. ושש פעמים כנגד ששה ימים בשבוע, כי בשבת היה בן חורין בבית אדוניו.

ועל דרך הסוד, י"ל, שאלו השש פעמים כנגד המדה הששית של יוסף, היא מידת היסוד. שבזכות תיקון מדה זאת והתגברותו, המשיך להיות בבית אדוניו כל אותם הימים.

^^^

ביתה אמרה איש עברי, שבא כביכול לתפוס את מקומכם ומצחק בנו. ולבעלה שהוא אדוני, אמרה עבד שקם על אדוניו, לתפוס את מקומו, ולקחת גם את אשתו ממנו. לכן אמרה העבד העברי לצחק בי.

ולעומקו של מקרא, ייאמר: מחסדי המקום נתן לה הקב"ה להיכשל בלשונה, ובמקום לקומם את אנשי ביתה על יוסף קוממה אותם על אדוניו. שכן אמרה להם על אדוניו הִבִּיא לָנוּ אִישׁ עִבְרִי לְצַחֵק בָּנוּ.

וכן לאדוניו, במקום לקוממו על יוסף, קוממה אותו עליה, על אשתו באשר תקפתהו לבזותו ולומר לו הַעֲבֹד הָעִבְרִי אֲשֶׁר-הִבִּאתָ לָנוּ.

ואשר על כן הבין אדוניו כי אין ביוסף כל דופי אלא באשתו, והמשיך להעסיקו בביתו בלילות, כמובא במדרש רבה.

^^^

וַיִּקַּח אֲדֹנָי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיְתַנְהוּ אֶל-בֵּית הַסֵּהר. וגם זה מחסדי הבורא. כי בעת הזאת נפטר יצחק ובא עשו לקבור את אביו יחד עם יעקב, ונזכר אשר אמר יקרבו ימי אבל אבי ואהרנה את אחי. אך הוא לא עשה מאומה, כי ידע על היעלמו של יוסף,

לעומקו של מקרא וישב

וכהמשך למלחמת היצר, יאמר שר-האפים הוא היצר הרע, אָל יוֹסֵף אֶף אָנִי בְּחִלּוּמֵי וּגְוִי. אֶף אֲנִי, והמלה אף תּוֹרָה על רוגז וכעס מנת חלקו של יצר הרע. ולא רק שאין הוא חפץ לשמש את אדונו אלא גם לא ירחיק המזיקים ממנו. כי בבוא העוף לאכול את מאפה פרעה היה לו להרחיקם, ולעומת זאת נתן להם לאכלם. לכן פתרונו להישחט כחלום של שר המשקים.

אלא שיוסף פתר לו שיתלה על עץ. וכידוע בדברי חז"ל כל החלומות הולכים אחרי הפה. [ברכות נה:].

אם כן יש לשאול מה ראה יוסף לבחור לו דוקא מיתה זאת של תליה על עץ.

ויש לומר שידע יוסף כי יצר הרע יסודו בגאווה. ולכן צריך לברור לו מיתה משפילה. ואין מיתה משפילה יותר מן התליה כשהתלוי נשאר על העץ למאכל עוף השמים. לכן הזהירה התורה להורידו מן העץ מיד אחרי התליה, כי קללת אלקים תלוי.

ועוד יש לומר שפתר יוסף את חלום שר האופים, באומרו וְתִלָּה אוֹתְךָ עַל עֵץ (מ'ט) על פי מה שכתוב בפרשת ויגש וְתִלָּה ארץ מצרים וארץ כנען מפני הרעב. ולמד גזירה שוה וְתִלָּה וְתִלָּה, שהרי שר האופים קשור ללחם.

נִירָא אַתָּם וְהִנֵּם זַעֲפִים (מ'ו) ויש לעיין, שהרי לא היה לשר המשקים לזעוף כי חלום טוב חלם. אלא כפירש"י ועל דרך הפשט, שכל אחד חלם חלומו ופתרונו של השני. לכן שר המשקים היה זעף שחלם על שר האופים שנתלה, וחשש כי גם לו יהיה כן. ושר האופים חלם טוב על שר המשקים אך חלומו שלו היה קשה שהעוף אוכל מעליו את מאפהו. לכן התקיים בשניהם וְהִנֵּם זַעֲפִים.

ועל דרך הרמז, תרמוז הפרשה על מלחמת יצר הטוב ויצר הרע, ועל עניני פטפוט ביצרים אלו. שר המשקים ירמוז ליצר הטוב, אשר גם אם סרח הרי כל מגמתו לחזור להיות יועץ כליות לטובה כבראשונה, וכל מעיניו לשרת את אדונו, ולכן מוכן הוא לשחוט את יצר הרע המסיתו מתפקידו. זה שסיפר שר המשקים ליוסף נְכֹס פְּרָעָה בְּיָדֵי נְאֻקָּח אֶת-הָעֲנָבִים וְאִשְׁחַט אֹתָם אֶל-כֶּסֶם פְּרָעָה וגו'. ואסחט אין כתיב כאן אלא וְאִשְׁחַט בשין שמאלית ורמז כאן על שחיטת היצר הרע. אל תיקרי וְאִשְׁחַט אלא וְאִשְׁחַט, בשין ימנית.

ומה שפירש רש"י שכל אחד חלם את פתרונו של השני. כי זה דרכו של המאבק בין היצר הטוב והיצר הרע, שכל אחד מהם ינסה לפתור את חלום חבירו. יצר הטוב לרעה ויצר הרע לטובה. כדי להפיל את חבירו ברשתו.

לעומקו של מקרא וישב

ועוד יש ליתן טעם להבדל בדבריהם של שר המשקים והאופים. ששר המשקים אמר וְהִנֵּה-גֶפֶן לְפָנַי. ושר האופים אמר וְהִנֵּה שְׂלֵשָׁה סִלֵי חֲרִי עַל רֹאשִׁי. ויש להבין ההבדל בין לְפָנַי ובין עַל רֹאשִׁי.

וזה פתרונו על דרך הפשט: אצל שר המשקים, בהיות הגפן לפניו, ואינה דבוקה לגופו ידע יוסף שיכול להתקיים גם בלעדיה. ואילו אצל שר האופים הסלים דבוקים בו על ראשו, וכשירדו הסלים, ירד גם ראשו. לכן אמר לו ישא את ראשך מעליך.

ועל דרך הרמז והצח, תמיד ינצח יצר הטוב את היצר הרע בעמדו לפני ה'.

ולעומקו של מקרא בזה ירמוז הכתוב למלחמת מרדכי היהודי בהמן הרשע. שכן במרדכי ואסתר נאמר לפני. ותיפול לפניו. כשר המשקים. ובהמן נאמר על. כשר האופים. נופל על המטה. וכן אמר אחשורוש תלוהו עליו. ובהיותו תמיד מתנשא על, זו גם מפלתו, כפי שנאמר [משלי טז, יח] לְפָנַי שָׁבֵר גְּאוֹן וְלְפָנַי כְּשָׁלוֹן גְּבַה רֹתֵת.

ועוד תרמוז הפרשה למלחמת מרדכי היהודי בהמן הרשע. כי שר המשקים הוא כוחו של מרדכי היהודי ששחט ענבים על ידי כל באי המשתה, כדי שלא יבואו לידי יין נסך. ואת המן תלה אחשורוש על עץ. ע"ץ נכתב בעי"ן

ועל דרך הצח, עת יתלה האדם את יצרו הרע כאשר פתר יוסף, לא רק שמים יעזרוהו, אלא גם האדמה תעשה רצונו. ובהיות שר האופים הממונה על התבואה נידון להיות ותלה, לכן נאמר גם על ארץ מצרים ותלה, ויוסף עצמו נהיה שר הממונה על הפרנסה, להיות המשביר לכל התלויים ועומדים בין רעב לשבע.

ועוד יש ליתן טעם על דרך הצח להבדל בין שְׂרִיגָם שאמר שר המשקים ללא יו"ד, ובין הַשְּׂרָגִים שאמר לו יוסף בפתרונו עם יו"ד.

ובאומרו שְׂרִיגָם התכוון שר המשקים לחלק את המלה שְׂרִי-גם לשנים ולומר מדוע רק אנחנו נענשנו והרי שְׂרִי פרעה האחרים גם חטאו.

אך יוסף ירד לעומק הפתרון שרק שר אחד חטא וזה שר האופים, כי רשלנותו היתה בידו. ואילו שר המשקים לא עשה מאומה שנכנס הזכוב בכוס פרעה.

ולכן אמר לו לשר האופים, לא שְׂרִי, אלא שר אחד וזה אתה. ולכן אמר יוסף שְׂרָגִים עם יו"ד, ופתרונו שר ג' ימים. שבעוד ג' ימים שר המשקים ישוב לכסאו, ושר האופים בג' ימים יתלה.

לעומקו של מקרא וישב

יוסף כביכול הקדים ביומיים את בקשתו משר המשקים. שכאשר אמר לשר המשקים **בְּעוֹד | שְׁלֹשֶׁת יָמִים יִשָּׂא פָרְעָה אֶת-רֵאשִׁיף וְהִשְׁבִּיחַ עַל-פְּנֵיךָ וּסְמִיךְ לִיָּה כִּי אִם-זָכַרְתָּנִי.**

ולא היה צריך לבקש הזכרתו אז, אלא לחכות יומים עד ששר המשקים יצא מבית האסורים ביום השלישי, ואז לבקש בקשתו. והיה עליו לבטוח שבינתיים בשני ימים אלו תהיה לו ישועה ופורקן, ויוציאוהו ולא יצטרך לבריות.

אלא שיוסף לא חכה יומים אלו, ומיד בקש משר המשקים שיזכירהו לפני פרעה. והקב"ה משלם יום לשנה יום לשנה, ולכן היה עליו לחכות שנתיים ימים.

ולתירוץ זה צריך לתת טעם מדוע אמנם לא חיכה יוסף הצדיק ליום השלישי. ויש לומר כי נהג כן כדי לתת תוקף לפתרון חלומו, ולהראות בבטחה כי זה הפתרון אמת הוא. שכן מיד עם פתרונו בקש שיזכירהו אצל פרעה.

ואכן, זה תוקף האמון שנתן פרעה בפתרונו של יוסף. כי ידע פרעה שעל פי החלטה של רגע אשר בתוך לבו החזיר דוקא לשר המשקים ואת שר האופים תלה.

צדי"ק. הוא העץ אשר ניבא עליו יוסף בעין של צדיק. בעין יוסף הצדיק קמה הנבואה של שר האופים בהמן, ושל שר המשקים במרדכי היהודי.

כִּי אִם-זָכַרְתָּנִי אֶתְּךָ פֶּאֶשֶׁר יֵיטֵב לְךָ וְעֲשִׂיתָ-נָּא עִמָּדֵי חֶסֶד וְהִזְכַּרְתָּנִי אֶל-פְּרַעֲהַ (מ, יד')
נאמר במדרש תנחומא כי כנגד פעמיים שסמך על רהבים, באמרו **זָכַרְתָּנִי וְהִזְכַּרְתָּנִי**, ישב בבית הסהר עוד שנתיים ממה שהוקצב לו.

ויש לשאול מדוע פעמיים שאמר שר המשקים **זָכַרְתָּנִי וְהִזְכַּרְתָּנִי** יורה על דווקא על שנתיים. ומדוע לא יורה על יומיים או חדשים.

ומובא באוה"ת הק' שיוסף היה צריך לתקן את מידת הזכרון, ומשום שנפגמה מידת הזכרון פעמיים, **כִּי אִם-זָכַרְתָּנִי וְהִזְכַּרְתָּנִי** לכן היה צריך להמתין שנתיים, כדי שיעברו עליו שני ימי זכרון של ראש השנה. ובזה יבוא על תיקונו.

ולעומקו של מקרא יש לומר בעניין זה הסבר נוסף מדוע ישב יוסף שנתיים נוספות בעבור אומרם **כִּי אִם-זָכַרְתָּנִי וְהִזְכַּרְתָּנִי**:

לעומקו של מקרא וישב

שרצה להזכיר זכות אבות של **גַּנְבְּתִי** **יּוֹם וַיִּגְנַבְתִּי לִילָה** שטען יעקב ללבן בסוף פרשת ויצא [לא,לט'].

~~~~~

ועוד יש ליתן טעם לְאָמְרוּ וְגַם-פֶּה לא-עֲשִׂיתִי מְאוּמָה. מאי וְגַם-פֶּה.

ויש לומר שכך אמר להם: גם בבית אבי לא עשיתי מאומה, וגם פה לא עשיתי מאומה. וכאמרו: גם שם גם פה שָׁמוּ אותי בְּבוֹר, וזה מה שאמר הכתוב בתחילת מקץ [מא,יד'] **וַיִּרְצָהוּ מִן-הַבּוֹר**.

מִן-הַבּוֹר בַּה' א' הידיעה. מאותו הבור **שְׁלֹשָׁם** השליכוהו, הוא אותו הבור **שְׁמֹשָׁם** הריצוהו, כי סדנא דארעא חד הוא. וכדלקמן.

~~~~~

יּוֹם הַלְדָת אֶת-פְּרִיעָה (מ,כ"ד)

ברש"י: הַלְדָת לשון הַפְּבֵס. כאמרו: (ויקרא יג,נה') **אֶתְרֵי הַפְּבֵס אֶת-הַנְּגַע** שכיבוסו על ידי אחרים.

ולעומקו של מקרא יש לומר כי רצה רש"י לרמוז לנו בזה, שעל ידי **לשון הרע** של שר המשקים על יוסף שקראו **עבד**, נער עברי, וכו', בזה **פְּבֵס הנגע של יוסף** שהוציא דבה רעה על

ורק פרעה ידע מהחלטה זאת אשר בתוך לבו. והנה נודע לו שיוסף ידע כבר **שלשה ימים לפני כן** מה פרעה יחליט בינו לבין עצמו. ולא ידע פרעה האמת, **שכל החלומות הולכים אחר הפה**, ומה שפתר יוסף היה כעין גזירה שכך יהיה. **לכן מיד ויריצוהו מן הבור.**

~~~~~

ועוד יש לתת טעם, מדוע נחשב לו כאילו פגם בבטחונו **פעמיים**. הרי בתחילה אמר כי אם **זכרתי לעצמך**. ואח"כ **והזכרתי אל פרעה**. כי איך יזכירוהו אל פרעה אם בעצמו אינו זוכר. ולפי זה לכאורה פגם רק פעם אחת, בבקשתו **שיזכירוהו אל פרעה**.

ויש לומר שגם כי אם זכרתי לעצמך, גם זה פגם באמונה, כי ברצות ה' דרכי איש יזכיר להם כל אשר בחפצו. ולכן הכל חוזר אל הבטחון בה' שהוא זוכר ומזכיר כל הנשכחות.

~~~~~

כִּי-גָנַב גַּנְבְּתִי מֵאֶרֶץ הָעֵבְרִים וְגַם-פֶּה לא-עֲשִׂיתִי מְאוּמָה כִּי-שָׁמוּ אֹתִי בְּבוֹר (מ,טו')

יש ליתן טעם לְאָמְרוּ פעמיים לשון גניבה. **כִּי-גָנַב גַּנְבְּתִי**. **ויש לומר**

לעומקו של מקרא וישב

כַּבֵּס סִבְךָ הַחַיִּים, והועבר הכתם כעל ידי בורית. וחזר יוסף להיות כתמימותו של יעקב איש תם.

וכן מבטיחנו הנביא [ישעיהו א, כה'] לעתיד לבוא וְאָשִׁיבָה יְדֵי עֲלֵיךָ וְאֶצְרָף כִּפְרֵי סִינַיִךָ וְאֶסִּירָה כָּל בְּדִילֵיךָ:

ולעומקו של מקרא יֶאֱמֶר: כשם שהתקיים ביוסף [מקץ מא, יד'] וְנִרְיָצְהוּ מִן-הַבּוֹר, וכנ"ל שכוונת הפסוק לעומקו של מקרא שהוא אותו הבור שלשם השליכיהו ככתוב: וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ הַבְּרֵה וְהַבּוֹר רָק אֵין בּוֹ מַיִם (לז, כד'), כן לעתיד לבוא יתקיים בנו וְאֶצְרָף כִּפְרֵי סִינַיִךָ וְאֶסִּירָה כָּל בְּדִילֵיךָ. וכהמשך הפסוקים: {כו} וְאָשִׁיבָה שְׁפֹטֶיךָ כְּבָרְאשְׁנָה וְיַעֲצִיבָה כְּבַתְחֻלָּה אֶתְרֵי כוֹ יִקְרָא לָךְ עֵיר הַצֶּדֶק קְרִיָה נְאֻמָּנָה, כן יתקיים בנו לעתיד לבוא עם משיח בן יוסף כשיהיה הבור מלא מים של תורה ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, להביא לימות המשיח עם משיח בן דוד בב"א.

האחים, ומיד אחרי הוכבס את הנגע, התקיים בו ויריצוהו מן הבור.

ועל דרך הצח וְנִרְיָצְהוּ הוא לשון לְרִצּוֹת. שריצוהו להקב"ה, ועל ידי כך ויריצוהו.

ואשר על כן יזכיר הכתוב בפר' מקץ: מן הבור, בה"א הידיעה.

שאף על פי שהריצוהו מבית הסהר הנקרא בור, והוא על דרך הפשט, הרי שלעומקו של מקרא סדנא דארעא חד הוא, ומה שהריצוהו מן הבור של פרעה, הרי הוא כעין המשך של הבור אשר במדבר, ומה שהריצוהו עתה הוא מכח אותו הבור לשם הושלך בתחילה.

ולקיים בזה את מאמר רוח הקדש: (לז, כ') וְנִרְאָה מֶה יִהְיֶה חֲלֻמָּתוֹ.

ועוד על דרך הצח: בור הוא שם חומר ניקוי [בורית] כבירמיהו ב, כב': כִּי אִם-תִּכְבְּסִי בְּחֶמְרַי וְתִרְבִּי-לִי בְּרִית, וכן במסכת שבת פרק ט משנה ה: מִי רְגָלִים, נֶתַר וּבְרִית, קַמּוֹנָיָא וְאַשְׁלֵג. כְּדֵי לְכַבֵּס בְּהוֹן בְּגַד קֶטָן בְּסַבְכָה. רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר, כְּדֵי לְהַעֲבִיר עַל הַפְתָּם וְאִשֵּׁר עַל כּוֹן פִּירֵשׁ רִשׁ"י: [מ, כד'] הַלְלֹת לַשׁוֹן הַכַּבֵּס. כאוּמְרוֹ: (ויקרא יג, נה') אַחֲרֵי הַכַּבֵּס אֶת-הַנֶּגַע. שעל ידי הבור כובס נגע הסבכה של יוסף,

לעומקו של מקרא וישב

**וְלֹא-זָכַר שָׂר-הַמִּשְׁקָיִם אֶת-יוֹסֵף
וַיִּשְׁכַּחֵהוּ (מ, כג')**

לא זכר וישכחהו. שני לשונות יש כאן. אחת בלשון של "לא תעשה", וְלֹא-זָכַר, והשניה בלשון של "עשה", וַיִּשְׁכַּחֵהוּ. והוא ההיפך מהציווי של מחיית עמלק, זכור ולא תשכח.

ויש לומר שנקט לשון הפוך ממצנת מחית עמלק, להורות כי לא מידת הקב"ה כמידת בשר ודם. שבעמלק **צוה אותנו** על הזכירה ועל השכחה, כי המצוות הן בידינו כפי שאמרו הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. לכן אמר **זכור ולא תשכח**. אבל זמן הגאולה והגלות **בידו** ית', ולכן בעת אשר עלה רצון מלפניו נאסר יוסף ובעת אשר עלה רצון מלפניו הריצוהו מן הבור. לכן אמר **וְלֹא-זָכַר וַיִּשְׁכַּחֵהוּ**. כן יזכור לנו אהבת איתן ויגאלנו בב"א.

לעומקו של מקרא וישב

ואם עדי שקר שהעידו עליו חטא מות ע"י שלקחו כסף, ולא בכסף הרבה כי גם מכרו" אביון "להריגה" בעבור נעלים, "בעד זוג מנעלים העידו עליו עדות שקר והשופטים דנוהו בעד שוחד מנעלים למיתה.

ובפירוש זה אמנם אין קשר לפרשה, אך חז"ל שייכו פסוק זה לפרשה על פי המדרשים, [תנחומא ועוד] שמכרוהו ליוסף בעשרים כסף ובעבור נעליים לרגליהם.

ועוד יש לומר על דרך הרמיזא, דליכא מילתא דלא רמיזי באורייתא:

הנה כי כן ירמזון פסוקי ההפטרה על מה יצא הקצף מלפני בורא עולם, להשאירו ליוסף עוד שנתיים ימים בבית האסורים. וכמו שאמר הנביא עמוס בהפטרת פרשתנו: **על-שְׁלֹשָׁה וְעַל-אַרְבָּעָה.**

הראשון, על אשר אמר **פִּי אִם-זָכַרְתִּי אֶתְּךָ**. וכי מה יש לצדיק כיוסף לומר **אֶתְּךָ**, ועל ידי זה להיות עם הרשע במוחו ובלבו. שלא היה צריך לומר **אֶתְּךָ**.

הפטרת וישב

עמוס מפרק ב פסוק ו' עד פרק ג פסוק ה

בביאור ההפטרה ושייכותה לפרשה

נראה בעליל כי הפסוק הראשון בהפטרה, הוא המשיך את תוכחת הנביא לפרשה:

כֹּה אָמַר ה' עַל-שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל-אַרְבָּעָה לֹא אָשִׁיבֶנּוּ עַל-מִכְרָם בַּפֶּסֶף צְדִיק וְאֶבְיוֹן בְּעִבּוֹר נַעְלָיִם. עמוס ב,ו'

אמנם על דרך הפשט פירש המלבי"ם בלי קשר לפרשה: "כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל שהם עשרת השבטים שחטאו בע"ז וג"ע וש"ד ועל ארבעה לא אשיבנו הוא החטא הרביעי כהוספה על כל הג' פשעים, שבכ"א הוסיפו לעשות את החטא בגודל האיכות והכמות וערבו עמו חטאים אחרים, הנה בחטא ש"ד הוסיפו מה" שמכרו בכסף צדיק " שע"י כסף שלקחו מכרו את הצדיק בדינו להריגה, אם השופטים ע"י שוחד

לעומקו של מקרא וישב

האמונית בסיום ההפטרנו: {ג} הַיִּלְכוּ
שָׁנִים יַחְדָּו בְּלַתִּי אִם נוֹעְדוּ:
{ד} הַיִּשְׁאֵג אֲרִיָּה בַיַּעַר וְטָרַף אִין לוֹ
הַיִּתֵּן כְּפִיר קוּלוֹ מִמְעַנְתּוֹ בְּלַתִּי אִם
לְכָד: {ה} הַתְּפִל צְפוּר עַל פֶּח הָאֲרָץ
וּמוֹקֵשׁ אִין לָהּ הַיַּעֲלָה פֶּח מִן הָאֲדָמָה
וְלָכוּד לֹא יִלְפֹד: {ו} אִם יִתְקַע שׁוֹפָר
בְּעִיר וְעַם לֹא יִתְרָדוּ אִם תִּהְיֶה רָעָה
בְּעִיר נִיְהֶנָּה לֹא עֲשֵׂה: {ז} כִּי לֹא יַעֲשֵׂה
ה' אֱלֹקִים דְּבָר כִּי אִם גְּלָה סוּדוֹ אֶל
עֵבְדָיו הַגְּבִיאִים: {ח} אֲרִיָּה שָׁאֵג מִי לֹא
יִרָא אֲדוּנֵי יְהוָה דְּבָר מִי לֹא יִגְבֵּא.

ועל דרך הצח, ולעומקו של מקרא
יאמר: מאי לָא אֲשִׁיבֵנו, אל תקרי
בתוקף אלא **בתמיהה**. לא אשיבנו? והרי
זו עצה עמוקה לזמן המדויק של הגלות
והגאולה, ועוד שהכתוב מעיד על-
מִכְרָם בְּפִסְף צְדִיק, לכן **השב אשיבנו**
אותו ואת כל בית אביו להריצו מן
הבור לעת בוא הגאולה, להיות משיח
בן יוסף ולקרב קץ הגאולה עם משיח
בן דוד ולהושיבו על כנו, ולהשיבו אל
אלקיו ואל אדמתו, ולקיים **וְכָפַר**
אֲדָמָתוֹ עִמּוֹ בְּב'א.

▲▲▲▲

השני, שאמר **פֶּאֶשֶׁר יֵיטֵב לָךְ**. והרי
כאשר ייטב לו הרי זה תשלום טוב של
הרשע בעוה"ז אל פניו להאבידו
לעוה"ב. ומה יש לו ליוסף בתשלום
הטוב של הרשע.

השלישי, שאמר **וְעֲשִׂיתָ-גַּא עִמָּדִי**
תָּסֵד. והרי **חסד לאומים חטאת**. ומה
לו ולחטאת עמו.

ונוסף עליו הרביעי, שאמר **כִּי אִם-**
זְכַרְתִּנִּי וְהִזְכַּרְתִּנִּי אֶל-פְּרַעֲהַ שהיה לו
לדעת **כי בידי הקב"ה להזכיר**. לכן
נאמר על שלשה, ועל ארבעה לא
אשיבנו. ואמר לא אשיבנו שהרביעי
חמור מכולם.

ובשייכות לפרשה, מובא במלבי"ם
בפסוקים האחרונים של ההפטרה
שִׁיִּדְעוּ הַשְּׁבִטִים שַׁעֲנָשׁם אִינוֹ מִקְרָה
רַק הַשְּׁגַחָה. וכן על דרך זו, מאסרו
של יוסף אינו מקרה רק השגחה. אם
כי אצל יוסף שונה הדבר כי אכן לא
חטא כלל, וגם המשך מאסרו בשנתיים
ימים אינו במקרה כי אם בהשגחה.
חזא כנ"ל שבקש להזכירו לפני פרעה
וכו'. ועוד, שיעל ידי מאסרו נתגלגל
הדבר ועלה לגדולה וכך יכול כל אחיו
ובית אביו לירד למצרים בכבוד
הראוי. זה שהתנבא עמוס על ההשגחה

בכל ענייני החוברת ניתן לפנות אל: 052-7675895
גור-אריה צור מודיעין עילית
להצטרפות לתפוצת מייל: leshem895@gmail.com

